

Свеска III.

Сарајево, март 1890.

Год. IV.

Власник: АЕМ. Консистоарија.

Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Број 315.

Окружница.

Пречасном српско-православном свештенству Дабро-босанске Епархије.

Нема ваљда на свијету свјесна човјека, који не жели и не тежи себи и својима боље осигурање и безбједније живовање прибавити. И одиета сваки човјек позван је и дужан тако чинити, да поштеним радом и разумном штедњом ујамчи себи и својем породици животни опстанак. Не иде ли за тијем — он је велики грјешник и пред Богом и пред људима, ако не хаје, пусти и буде узрок, да му се кућа раскопа, огњиште угаси, и порода нестане. И народ то у ријечи: „ради као да ћеш сто година живљети, а надај се као да ћеш сјутра умријети!“ врло лијепо обиљежава; па ипак у свијету свашта има и бива!

Но да се запитамо: како у том погледу наше свештенство стоји? — што се нас много тиче; јер јасно је, да образ и достојанство свештеничко, ни у чему

осуђе ни пријекора трпити не смије. На жалост морамо одмах казати и признати, да с те стране није добро, јер пред очима нам је много и много примјера, како у данашњем времену једна сирочад по смрти многог свештеника, оставши неосигурана и неопскрбљена материјално, потуцајући се од немила до недрага, пропадају и губе се.

А да ли баш мора бити то: да многа свештеничка породица, жена и дјеца његова, не буду, не остану обезбјеђена, него да по смрти његовој потпану немилу патњи и пропасти — грозној судбини!? — Тако не мора бити и ако је сад свештеничко стање траљаво, јер при свијем тешкоћама и оскудицама, сваки свештеник може се постарати, те колико толико осигурати опстанак своје породице, а боме у несретном случају и самог себе.

Има свештеника, који се сами могу збринути за будућност својих, али има их много више, који то никако не могу; ма постоји један начин који пружа и даје свима могућности, да заједнички, а једнаким пожртвовањем створе и остваре услов за ту цијељ, а то је: оснивање „Фонда за потпомагање удовица и си-рочади свештеничке.“

И темељ тој установи положити и својски започети зграду на том зидати и дограђивати значи: одужити се једној од највећих дужности, и уједно задужити свој пород, и познији нараштај свештенички признањем и захвалношћу.

Па кад је сад у руци вашој, о свештеници, срећа и несрећа, да под окриљем и загрљајем једне или друге, оставите своје миле, свој од срца пород, због чега би вам данашње вријеме забиљежило љубав и пожртвовање према вашем породу и према будућем стању свештеника, или би вас љуто укорило због немара и нехата вашег, што се није учинило оно, што се морало и требало учинити, — онда немојте се оглушити него сви од срца прионите, да се несретној судбини траг збрише!

У то дакле име тражи се, и ето врло је нужно, да се оснује поменути фонд и да сваки свештеник у овај фонд положи 100 фор. у једанпут или кроз 10 година — уписине; и доживотно по 5 фор. годишњег редовног улога даје. Само је то незгода што се мора дуже времена тај фонд подизати и увећавати дотле, како би постала што већа и обилнија потпора, али другојачије не може бити. Испрва ће се давати мало потпоре, а та ће сваке године постајати већа, јер ће бити више интереса, а даваће се само онијем невољницима, које зла коб и не-

сретна судбина удари послѣје установљења фонда.

„Предходни нацрт правила“ за фонд, стоји у прилогу ове окружнице, и нека се у свештеничкијем сједницама, у свакоме пропресвитерату епархије проуче и претресу, те нека се примједбе и предлози за измјене и допуне у чему, као и пристанак са потписима што прије Конзисторији саопшти, како би се даље поступање удешавати и наставити могло.

Узгред буди објављено, да већ има преко 800 фор. уложених у Унион-банки на интересу под именом „Фонда свештеноудовичког“. Тај је новац садањи Високопреосвештени господин Митрополит од посљедњих батика, који су прије 4 године укинути, мјесто да је себи узео, по дотадањем обичају, на то обратио; и не само то, него је обећао и 3000 фор. (три хиљаде форината) дати чим се односни предмет доведе у ред, правила од Високе земаљске Владе одобре, и установа ступи у живот и остваривање. А колико би се новца кроз ове четири године прикупило, да се мјесто пређашњег батика по 5 фор. улагало?

Стога је гријех даље оклијевати и тако тугаљиву одговорност на себи сносити!

Међу тим, може бити, наћиће се који свештеник да рече: „док се побољша свештеничко стање, па онда о томе нек се ради“, али то би био празан изговор, који, као и сваки други навод, за ову ствар не може бити никако оправдан, јер прво је да уплата годишња није велика, а друго, пружа се гаранција, да уложени новац ни у најгорем случају пропасти не може. А при том ради се и о побољшању свештеничког стања.

Из конзисторијалне сједнице,
У Сарајеву, 22. фебруара 1890.

(М. П.)

www. Прилог консист. окружности броју 315. из 1890.

Претходни нацрт правила*)

Фонда за потпомагање удовица и сирочади свештеника, српско-православне цркве у епархији Дабро-босанској.

I. 0 установљењу и цијељи фонда.

1. тачна.

За потпомагање удовица и сирочади свештеника оснива се овијем фонд, који ће бити и остати извор за ту цијељ.

2. тачна.

Капитал овог фонда има постати и подизати се (9. т):

- а) из основног улога свештених особа, — садањих и будућих — од сваког по 100 форината а. вр., који се новац уплаћује у једанпут, или кроз 10 година, сваке године по 10 форината; поред тога
- б) из редовног свакогодишњег улога, т. ј., уплаћивања од сваког свештеника по 5 форината, и
- в) из добровољних прилога и завјештаја добротвора и пријатеља ове установе.

II. 0 управи и даљим одредбама.

3. тачна.

Фондом ће руковати и за њ одговарати нарочити одбор, којег ће сачињавати: Конзисторија у Сарајеву са још 4 или 6 свештеника, који би требали бити ближе Сарајева, а које свештенство цијеле епархије сваке треће године изабира. Међутим о стању фонда и начину руковања по свршетку сваке године помагаће се јаван рачун.

4. тачна.

Одбор се има састајати и држати редовне сједнице два пута у години, и то сваког мјесеца јануара и јуна, у дане кад дотични Митрополит одреди, те вијећати и доносити закључке о свему, што је за напредак ове установе, и разрачунавати о дијелењу потпоре. Том приликом може сваки члан учествовати с правом предлагања и примјечања.

Ако устреба одређиваће се и држати и ванредне сједнице.

5. тачна.

У сједницама о свему мора се записник најтачније водити, да је сваки предмет јасно убиљежен са закључком, наравно по већини гласова. И на записник сваке држане сједнице сви присутни чланови морају бити потписани, рјешидбе пак морају се издавати истовјетне закључку, које има потписивати вазда Митрополит, односно његов замјеник, подпредсједник и дјеловођа.

6. тачна.

Иначе конзисторија ће према правилама а сходно закључку одборском одборске послове отправљати преко године засебно, што се потпуно на увид одбору при првој сједници изнијети има.

7. тачна.

Чим се шта од улога (2. т) Одбору односно конзисторији достави, то ће се убиљежити и на то потврда издати. Одбор рјешава да ли се новац има дати на ин-

*) Пошто свештенство изрази свој пристанак, и у сједницама свештеничким с примједбама, да ли у чему треба овај „нацрт правила“ допунити, или измијенити, са потписима својим усвоји, — према већини ће се правила прерадити, и поднијети Високој Влади на потврду, и послје одма ступају у живот и остваривање.

терес у банку, на заложни зајам или улагати у државне папире.

8. тачка.

Проте и надзиратељи дужни су старати се, да у вријеме, улоге од свештенства купе, и консисторији шаљу. Улози основни и редовни могу се у два пута свако пола године (т. 15.) давати и у фонд примати.

9. тачка.

Капитал се не ће повећавати интересом него само улогом (2. т.), а интерес ће се, и ако ће у почетку, и дуже време, мало износити, одмах почети дијелити на једнаке потпоре (10. т.) оним невољницима, који дотичне године остану сиротни; те ће се тако од установљена фонда свима понављати и чинити све дотлен док се капитал не повиси на што већу мјеру, да потреби што обилније и потпуније задовољи. Тад ће се тек требати одредити, да се и прираст од улога дијели.

10. тачка.

Дотичнима ће се потпора (т. 9.) у два obroка годишња давати и то кроз 10 година, од установљења фонда само сирочади, удовици и нејакој дјечи свештеничкој, без обзира на стање њихово и број, а тек послје 10 година особно и то:

а) свештеничкој удовици до смрти и удаје;

б) дјечи мушкој до 18. године а женској до удаје.

II. тачка.

По смрти сваког свештеника, о чему проте и надзиратељи консисторију одма извјештавају — консисторија ће потраживати нужне обавјештаје (10. т.) и у

одборску сједницу износити што устреба ради потпоре његовој сирочади.

12. тачка.

Обнемогли свештеници имаће сами подносити молбе и доказе, да им се потпора укаже.

13. тачка.

Чим би умрла свештеничка удовица или би се удала, о том има извјестити дотични парох проту, а овај консисторију.

14. тачка.

О удаји свештеничке шћери мора се такође управи јавити, јер том приликом ће се таквој дио дати, што би га за идућу годину имала добити.

15. тачка.

На потпору, саразмјерно колика буде, има право удовица и сирочад сваког члана, који је почео редовно улагати (2. т.), ма смрт овог да се деси одмах по првој уплати. — Ономе, који престане или пропусти у вријеме, концем децембра сваке године улог положити, — у несретном удесу његовој породици не ће се потпора давати, а то, разумије се, важи и за оне, који никако у ово друштво и не ступе.

16. тачка.

Не само какве плате члановима управног одбора, него никоме, па ни повјереницима, посланицима свештеничким из епархије, ни најмање награде из овог фонда не могу се давати.

17. тачка.

За измјену односно допуну правила нуждан је пристанак већине свештенства — чланова —, које се изјављује путем сједница свештеничких, или при држању сједница управног одбора. — учествовањем оних лица, које свештенство котара или округа опуномоћи и тога ради пошаље.

18. тачка.

Овај фонд се не ће моћи ни смјети никад и ни у којим приликама у друге сврхе употребити ни обратити. И само у случају да морадне престати, даје се право улагачима и њиховим насљедницима, на повратак уложеног новца, али без интереса. Ако тад не би било на-

сљедника у нисходећој линији крвног сроства, онда новац припада црквеној општини, гдје је улагач посљедње вријеме службе провео. Иначе се новац никако не ће повратити.

Из консисторијалне сједнице,
У Сарајеву, 22. фебруара 1890.

(М. П.)

Број 86.

Окружница.

Свему српско-православном свештенству Дабро-босанске Епархије.

Свему пречасном српско-православном свештенству ове „Дабро-босанске Епархије“ познато је, да у Биограду, у краљевини Србији, излази, има већ једанаест година, под уредништвом госп. Алексе Илића, протојереја и бившег председника биоградске консисторије, — часопис „Христијански Весник“, који садржи у себи све оно, што је сваком свештенику

најпотребније за цркву и народ. Од стране ове консисторије најтоплије се препоручује свештенству, које је могућно, нека га набави.

Цијена је годишња 6 форината, а излази свакога мјесеца у књизи од пет табака.

Из консисторијалне сједнице,
у Сарајеву, 22. јануара 1890.

АЕ. Митрополит дабро-босански:
Ђорђе Николајевић.

Број 372.

Објава.

У епархији дабро-босанској има неколико парохија упражњених, које би требало свештеницима попунити. Усљед тога позивају се свршени богословци, који сад служе као учитељи, да се, који имадне вољу примити свештенички чин и парохију, пријаве консисторији прије Петрова-

дне о. г., како би се уједно дала прилика и дотичним црквено-школским општинама, да узмогну благовремено друге учитеље наћи.

Из консисторијалне сједнице,
У Сарајеву, 8. марта 1890.

(М. П.)

Број 249. ex 1889.

МХЗ.

Окружница.

Српско-православним протопрезвитерским уредима херцеговачко-захумске епархије.

На молбу одбора „крајцарског штедног друштва православних Српкиња у Сарајеву“, доставља се овђе у прилогу 10 примјерака штампаних позива, да их преко подручног свештенства и општина раздијелите православним Српкињама и

препоручите, нека се одазову овој племенитој цијељи са годишњим улозима.

У Мостару, 6. маја 1889.

А. Е. и Митрополит херцеговачко-захумски:
Серафим Перовић.

Број 873 екс. 1889.

М. Х.-З.

Окружница.

Пречасном српско-православном свештенству херцегов.-захумске епархије.

Дознали смо на жалост, да су се из неких котара Наше епархије наумили неки од српско-православног народа некуда селити и напустити своја рођена мјеста. Тај нас је глас изненадио и управо немило коснуо.

То нас је побудило, а и света је Наша архијерејска дужност, да се обратимо пречасном свештенству, а преко овога и свој нашој духовној пастви са овом поуком:

Свакоме искреноме пријатељу српске православне цркве морају интереси св. православља и народа нашег вагда бити као светиња. Али они, који су намислили селити се, не слажу се са овим општим интересима, јер тијем они показују немар и нехатност према своме народу, из кога су поникли, и према нашој драгој домовини, која их је родила и за коју наши стари ни живота свога жалили нијесу.

Исељавање није ништа друго него зло и права пропаст народа и наше земље. Остављати своје куће, своја добра и своје земље, које је народ крвљу облио и скупим жртвама стекао — није паметно. Зар то није највећа гријехота остављати своја мила огњишта и своју домовину, у којој је српски народ доста труда и зноја видио, па данас да иде „од немила до недрага“. Та данас су хвала Богу друге прилике. Ми данас не страхујемо ни од кога,

нити страдамо од кога, већ можемо слободно свој живот проводити вршећи своје радње, исповједајући нашу св. православну вјеру и развијајући се у духу миле нам народности српске.

Истина је, да наш народ доста трпи са неколико пошљедњих неродних година, али зато не треба да клонемо и малакшемо духом, већ надајмо се у велику и издашну милост Његовог Величанства нашег прејасног владара Франц Јосифа I. и наше Високе земаљске Владе, који ће нам руку помоћи пружити.

С тога препоручујемо пречасном свештенству, да драгоме народу ову нашу поуку прочита и очински га савјетује и поучи: да се не би никуда из наше домовине селио, да не оставља својих добара и кућа, већ да остане код њих радећи своје послове и молећи се Господу Богу за здравље и дуг живот свој и својих породица.

А ми ћемо се молити преблагоме Творцу, да благослови вас и ваше породице, ваше домове и плодове, да вас избави од свакога зла и подари вам срећу у раду, плоду и повољном здрављу.

У Мостару, 16. новембра 1889.

АЕ. и Митрополит херцеговачко-захумски :

Серафим Перовић.

Број 203. екс 1890.

МХЗ.

Окружница.

Свему српско-православном свештенству и народу херцеговачко-захумске епархије.

Дознали смо, да по многим крајевима и мјестима наше Богоспасајеме епархије, православни хришћани не поштују неђеље и празничне дане. Тако: трговци и друге занатлије држе своје дућане и кафане отворене, сељаци догоне натоварена кола и коње, дрва, сијена, жита и друго што-шта у чаршију на продају, а многи у те дане и аргатују. Тиме они нарушавају заповијед божију и црквену, јер нам цркве и у вријеме самога богослужења — кад свештеник највећу тајну свршава, Богу жртву приноси и топле молитве у олтару пред пријестолом божијим чита — празне остају. Поред тога се још чудимо и снбивамо, што нас разне болести посјећавају, што нам радња назадује, што нам марва сканава, што нам усјеви пропадају, што нам љетину туча побија, што нам земљишта велике воде поплаве и што нас друге многе несреће сналазе?! А не ћемо да признамо, да смо ми сами свему томе криви; јер заповиједи божије не слушамо, цркву презиремо, Богу се не молимо, Његово свето име гнуснијем начином бесчестимо.

Истина, сваки је рад — ако се поштено врши — благословен и Богу је драг, али кад се у своје вријеме ради, а не у неђеље и празничне дане, кад црква свима у опште христјанима ставља у дужност, да у дане неђељне и празничне присуствују на богослужењу, а пастирима да у те дане говоре народу поучне бесједе.

Према томе Ми смо се нашли побуђени овдје истакнути празнике, које треба да православни хришћани у строгом смислу светкују, тијех дана од рада отпину и у цркву на богомољу долазе:

1. јануара	—	Обрезање Христа Спаситеља,
6. јануара	—	Богојављење,
7. „	—	Јовањ-дан,
14. „	—	Св. Савва српски просвјетитељ,
30. јануара	—	Три Јерарха,
2. фебруара	—	Сретеније,
25. марта	—	Благовијести,
23. априла	—	Ђурђев-дан,
29. „	—	Св. Василије Острошки,
11. маја	—	Св. Ђирило и Методије словенски учитељи,
21. маја	—	Цар Константин и царица Јелена,
15. јуна	—	Видов-дан,
24. „	—	Јовањ-дан, (Ивањ-дан),
29. „	—	Петров-дан,
20. јула	—	Илијин-дан,
6. августа	—	Преображење,
15. „	—	Велика Госпојина,
29. „	—	Усјековање главе св. Јована Претече,
8. септембра	—	Мала Госпојина,
14. „	—	Крстов-дан,
14. октобра	—	Св. Петка,
26. „	—	Митров-дан,
8. новембра	—	Аранђелов-дан,
21. „	—	Ваведење Богородице у храм,
6. децембра	—	Никољ-дан.
Велики петак,		
Васкрсења — 3 дана,		
Спасов-дан		
Св. Тројице (Духова) — 3 дана,		
Божића — 3 дана.		
- Међу ове празнике спадају још:
Неђеље преко године,

Крсна имена појединих породица,
Храмовске славе,
Завјетни празници села или околне,
Задушнице црквом установљене,
Народни зборови, који су се до сада
обдржавали на уобичајеним мјестима у
парохијама и

Еснафски пирови (патрон). —

Осим ових празника, који се имају
побожно и одговарајући прописима наше
свете цркве светковати, у све друге дане
с Нашим архијерејским благословом, могу
и требају да раде православни Срби и
Српкиње све своје домаће, тежачке, ду-
ћанске, механске и назарске послове.

Ради једнообразности у светковању,
ставља се свештеницима у дужност, да
сваке неђеље при свршетку божествене
литургије, оглашују својој пастви — на-
роду у цркви — (а гдје ове нема, преко
сељана, кнезова и других лица): **има ли,
или нема у идућој седмици заповједних
празника, које треба светковати,** од

свију послова, како у вароши тако и у
селу отпочинуту и у цркву на богомољу
долазити. Нарочито пак треба посавјето-
вати варошане — трговце, да у те дане
не отварају своје магаци и дућане, осо-
бито кад се у цркви св. литургија служи.
Напротив, ако нема заповједног празника,
него је какав незнатан светац, кога хри-
стјани а највише жене празнују и не
радећи ништа у љености вријеме проводе,
нека их свештеник поучи сваком прили-
ком у цркви, на дому и у путу, да света
мати православна црква разрјешава, да
се тијех дана — Бога молећи — може
радити.

Овога се имају свештеници свакад
тачно придржавати.

Не пропустите ову наредбу у цркви
народу објавити ради управљања и вла-
дања. —

У Мостару, 23. фебруара 1890.

АЕ. и Митрополит Херцеговачко-захумски:
Серафим Перовић, е. р.

Одломак из црквенога права.

О црквеној јерархији.

(Наставак.)

§ 13. Како је састављена црквена јерархија?

По мјесту и спољашњим приликама жив-
љења састоји се православно духовништво из два
реда: *свјетовнога* и *монашкога*. По вриједности
посвећења и службе из: *правијех чланова* и
причатника. Прави чланови — јерархија у пот-
пуном смислу — постају кроз *рукоположење* и
чине по овоме три главна степена: *епископски,*
презвитерски и *ђаконски*. Причатници се тек
приправљају за црквену службу и добијају само
благослов од архијереја; то су: *полуђакони,*
чатци, *појачи,* *свјећоносци* и *богослови*. По ври-
једности подручја и по одношају према остали-
јем чиновима и пастви, састављена је јерархија

из *виших* и *нижих* чинов. У више чинове или
у *достојанственике* иду: патријарси, архијепи-
скопи, митрополити и епископи; а у *ниже*: пре-
звитери и ђакони са свјема својиме огранцима.

§ 14. О правијем члановима црквене јерархије.

I. Виши чиновници јерархије или црквени досто-
јанственици.

I. Патријарси и митрополити, њихова права и
дужности.

Још у првијем вијековима хришћанства
уживали су неки епископи већи углед од оста-
лијех стога, што су њихове цркве основали сами
апостоли, и зваху се *апостолекијем столицама,*

и стога, што су биле у главним градовима политичких области. Из тог већег угледа или првенства части, развила се пошље и власт већа у 4. и 5. вијеку, кад је црква подијелила своју управу према грађанској подјели покрајина. Константин је велики подијелио био сву римску империју на четири префектуре¹⁾. Свака префектура дијелила се на неколико дијецеза или округа, свака дијецеза на неколико покрајина или епархија, а свака епархија на неколико парихија са једним или неколико мањих градова и села. У свакој дијецези и у свакој епархији били су означени главни градови, као средишта грађанске управе. Њих су Грци звали: *митрополије*, а то значи српски: *матере градова*.

Према овој грађанској подјели земаља учинила је и црква своју подјелу у управи, тијем прије, што се десило, да су грађанске митрополије уживале уједно и црквени углед, јер су у њима основане прве црквене општине, које су пошље шириле *јеванђеље* по осталијем мјестима у покрајини.²⁾ Први васељенски сабор у својему 4. правилу истакао је потребу да се црквена подјела, разређење епископија и парохииа удешава према грађанској подјели, одредивши, да се епископ поставља од свију епископа, који су у *стархији*. Четврти васељенски сабор правилом 17. изречно заповиједа, да разређење црквених парохииа има шљедити разређењу државном и грађанском. Антијохиијски сабор³⁾ наређује, да у свакој епархији епископи познају епископа, који је предетојник у митрополији, и који води старање о свој епархији, јер се у митрополију стјечу са свију страна, ради својих важнијех послова. Под епархијама разумијеваху се *епархије грађанске*⁴⁾. Према томе су епископом *парихија*⁵⁾ т. ј. епископи мањих градова са сусједним

селима, стојали под влашћу епископа покрајинских и провинцијалних или *митрополитима*; ови су били под влашћу епископа, који су сједили у главним градовима дијецеза, који су се звали *егзарси*¹⁾, *архијепископи* и најпошље *патријарси*. Митрополитско звање оснива се на 34. правилу апостолском, али име *митрополит* чује се тек на првом васељенском сабору²⁾. Архијепископ је по етимолошком значењу ријечи саме, *старјешина над неколико епископа*; а у каноничком смислу *виши* митрополит т. ј. патријарх, који има под собом неколико митрополита, а осим тога још епископију, која је само њему, као највишој црквеној глави подручна³⁾. Епископи према својему главноме епископу зову се *подручни епископи* или *суфрагани*. — *Егзарси* провинција били су уједно и митрополити провинција, који су имали, а и сад неки имају власт над осталијем митрополитима, као н. пр. егзарх бугарски; а неки митрополити имају само почасну титулу егзарха⁴⁾. Исто тако неки епископи носе само име митрополита, јер немају под својом влашћу никаква епископа. Још су се звали неки митрополити *католикосима*, од којих су неки имали право власти и части као и патријарси; а неки су стајали под влашћу патријараха са правом митрополитским.

Над влашћу митрополитском уздигла се власт *патријаршка*. Митрополити, који су на четвртом васељенском сабору названи *архијепископима* т. ј. *патријарсима*⁵⁾ добили су старјешинство над митрополитима својих дијецеза или округа по одредби правила 6. првог васељенског сабора. То су били с почетка епископ *римски*, *александријски* и *антијохиијски*⁶⁾. Други васељенски сабор прав. 3. одредио је, да епископ цариградски ужива првенство части одмах

¹⁾ Источну, илирску, италијску и галску.

²⁾ Н. пр. у источној префектури биле су столице у египатској дијецези: Александрија, у источној дијецези у тјесном смислу: Антијохиија, малоазијатској: Ефес, понтијској: Кесарија канадокијска, тракијској: Ираклија; у италијској префектури био је Рим столица римске дијецезе, Картагина африканске дијецезе и т. д.

³⁾ Пр. 9.

⁴⁾ Hefele: Conciliengeschichte, св. I. тум. на 4. прав. I. вас. саб. У осталом и од тих правила бијаше изузетак. Тако је н. пр. халкидонски сабор прав. 28. предао власти цариградског патријарха дијецезе: понтијску, азијску, и тракијску; а цар Теодосије млађи раздијелио је дијецезу источну или антијохиијску на двије: антијохиијску и јерусалимску.

⁵⁾ Кад су се епископи покрајинских градова ставили митрополитима, онда су епископи мањих градова добили име: епископи епархијални; а под парихијом разумијеваше се, што и данас под парохииом.

¹⁾ Тако се и грађански управитељ звао.

²⁾ Пр. 4.

³⁾ И данас још постоји разлика између имена архијепископ и митрополит и ако овај може носити и једно и друго име. Прво је име почасно (Hefele: Conciliengeschichte св. III. стр. 309).

⁴⁾ Н. пр. добро-босански се титулише: егзарх црпеле Далмације и црногорски: егзарх пећски.

⁵⁾ Име патријарх била је још много прије лична почасна титула, која се спочетка давала и другијем епископима. У канонима налазимо то име први пут у 15. и 16. правилу првог сабора у Цариграду.

⁶⁾ Права обичних митрополита остала су на миру. Нико не могаше постати епископом без допуштења својега митрополита, т. ј. ни сам патријарх не може посветити кога за епископа, ако није чуо глас митрополита, под чијом је јурисдикцијом нови епископ бити (Миланево тум. пр. 6 I. вас. саб; Hefele: Concilieng. св. I. стр. 389.)

пошље римскога, због политичког значаја Цариграда, као нове столице царске¹⁾, *новог Рима*. До тога доба био је епископ цариградски подручан *ираклијском* митрополиту или егзарху, јер је и сам Цариград по грађанској подјели спадао *тракиској* дијецези. Кроз неколико десетина година дођоше под његову власт цркве: тракијске са Ираклијом, малоазијске са Ефесом, и понтијске са Кесаријом на челу. Још год. 325. на I. вас. сабору²⁾ добио је особити ред у части и епископ у Јерусалиму (Елији), без да је тијем била окрњена власт митрополита кесаријског, који је управљао свом Палестином, па и Јерусалимом стога, што је Кесарија била средиште грађанске управе. На основу томе искао је Јувенал јерусалимски на 3. вас. сабору, да му се даде титула, ступањ и власт патријаршка; по на предлог Кирила александријског буде одбијен. Он се обрати на цара Теодосија II., и овај га именује патријархом и преда му: Палестину, Финикију и Аранску. Ове пошљедње двије добио је на халкидонском сабору патријарх Максим од Антијохије. — Исти сабор³⁾ обиљежио је обим права и власти све *пет* патријараха, од којих су се неки називали и *пашама*, као римски и александријски.

Сви су митрополити области патријаршке подложни својему патријарху. Неки су само управљали самостално са својим црквама, које су се због тога звале *самосталне* или *автокефалне* цркве.⁴⁾ Таке бијаху: бугарска, кипарска, миланска, аквилејска, равенска и картагинска. Или као што су данас црква: српска, у Србији, Црној Гори, Австроугарској; прав. црква у Русији, Грчкој и Румунији. Патријарси су имали на царском двору своје *правне заступнике* или као што их Грци зваху: *апокрисијаре*. Пошто отпаде патријарх римски од црквене заједнице, остадоше на истоку *четири каноничка патријарха* у овоме каноничкоме реду: *цариградски, александријски, антијохијски и јерусалимски*. По својему спољашњем одношају и положају бише лоше среће, јер потпадоше под турско господство и силу: јерусалимски год. 637; антијохијски 638; александријски 640., и најпошље цариградски 1453.

¹⁾ Од г. 330.

²⁾ Пр. 7.

³⁾ Пр. 28.

⁴⁾ Валсамон свједочи у тум. пр. 2. II. вас. сабора, да су у пређашња времена били независни т. ј. автокефални сви епархијски митрополити, и да их је посвећивао сабор епископа исте епархије (прав. Москва 1877).

Сви патријарси имају једнака права у својим патријархатима, и по томе су сви једнаки међу собом. Али у смислу 34. правила апостолеког, треба и међу њима да се први зна. Правило 3. другог вас. сабора и пр. 28. халкидонског сабора, дало је патријарху цариградском као *архијетистокоту Новог Рима, првенство части*¹⁾. Године 589. добио је *Јован Посник* од помјесног сабора, који је тада у Цариграду држан, титулу *васељенски* или *икуменски*. И прије Јована Посника имађаху ту титулу неколико њих цариградских патријараха²⁾. Шта више неке патријархе цариградске титулирали су остала три источна патријарха, свакако ушљед политичке незгоде, *васељенским патријарсима*³⁾. Па и име *архијетистокот* и *патријарх*, које је само цариградски патријарх носио, и којим су га други патријарси звали,⁴⁾ одликовало је истог патријарха. — Правило 9. халкидонског сабора допуштило је клирицима или епископима, да могу, ако хоће, подносит апелације суду цариградског пријестола. Ово је била особита повластица цариградског патријарха, коме су и црквени и грађански закони дали право, да посредним судом рјешава парбене послове свега истока, како се неби Рим мијешао у исте⁵⁾. Патријарх цариградски титулише се: *Ваша Свештости!* за разлику од остала три кан. патријарха, који се титулишу: *Ваше Блаженство!*

Патријарха бира сабор, који је састављен из епископа, посланика евештеничкијех и народнијех из епископије патријархове; за тијем из митрополита, епископа и посланика цијеле патријаршије. Сабору предсједава или најстарији митрополит по посвећењу⁶⁾, или најстарије сто-

¹⁾ *πρωσεβεια τῆς τιμῆς*.

²⁾ Јован II. (добио 512.); Епифаније, Антим, Мина. И сами их цареви титулираху тако, па и неки помјесни сабори. Hefele: Conciliengeschichte св. II, стр. 692 и 768; св. III, стр. 47.)

³⁾ Н. пр. Тарасија.

⁴⁾ Н. пр. Софроније јерусалимски Сергија цариградског.

⁵⁾ Јована Смоленског тум. пр. 9. IV. вас. саб. и Милашево тум. истог правила.

Мухамед II. признао је то првенство Генадију Схоларију, првом патријарху пошље пада Цариграда, и дао му право свјетског назора и суда над свјема православним народима у турској царевини. По томе су и патријарси јерусалимски и антијохијски, били политички подложни цариградском патријарху. По те су повластице данас готово све укинуге. Год. 1888. издао је турски министар правде наредбу, да и свнштеници у грађанским и казним стварима од селе потпадају под свјетске судове.

⁶⁾ Карт. саб. пр. 86.

лице¹⁾. Кандидати су обично митрополити, а могу бити свештена лица и нижег ступња, само треба да пријеђу редом све чинове, јер не смије ићи на прескок²⁾. Треба да одлучује већина гласова³⁾. Пошље тога предлаже се кандидат владоцу на потврду, а пошље потврде посвећују га митрополити и епископи.

Митрополита токођер бира сабор епископа суфрагана и преставника свештенства и народа. Кандидати су по правилу подручни епископи. Изборни акт подноси се својим путем владоцу на потврду. За овијем га посвећује патријарх, гдје га има⁴⁾ а гдје га нема, епископи митрополитске области, јер сабор епископа има увијек веће право, него поједини епископ, за то и каже апостол Павла: *мање се благосиља већим.*⁵⁾ *Права и дужности патријарха састоје се у овоме:*

а) Сваки патријарх мора имати своју дијецезу, јер у туђу не смије прелазити, да рукополаже или друге какве функције да обавља;⁶⁾

б) Он посвећује митрополите, пошто су саборно и законито изабрани;⁷⁾

в) Поставља економа митрополиту, ако је потребно, и ако сам митрополит неби то учинио;⁸⁾

г) Њега морају спомињати митрополити у молитвама и при богослужењу;⁹⁾

д) Рјешава апелације епископа, свештеника и вијерних.¹⁰⁾

Права и дужности митрополита јесу:

а) Митрополит је први епископ и предстојник у митрополији, било једне народности или њих више у неком крају или држави;¹¹⁾

б) Нико не може без допштења и потврде митрополитове постати епископом;¹²⁾

в) Митрополиту је забрањено, да прелази границе своје митрополије, или да иде у подручја

¹⁾ Н. пр. при избору цар. патр. предеједава митрополит Ираклијеки.

²⁾ Сард. саб. пр. 10., прводр. саб. пр. 17.

³⁾ Првог. вас. саб. пр. 6.

⁴⁾ Ср. пр. 28. IV. вас. саб. и Валсам. тумачење.

⁵⁾ Јевр. 7: 7.

⁶⁾ II. Вас. саб. пр. 2; III. вас. пр. 8.

⁷⁾ IV. Вас. пр. 28.

⁸⁾ VII. Вас. пр. 11.

⁹⁾ Прводр. пр. 15.

¹⁰⁾ Сард. саб. пр. 3.

¹¹⁾ Ап. пр. 34; I. вас. 4; ант. саб. 9. — По себи се разумије, да један народ или једна област може имати више митрополита.

¹²⁾ I. Вас. пр. 6.

својих епископа, да тамо рукополаже и без допштења власнога епископа какве друге црквене функције врши;¹⁾

г) Није му допуштено, да присвоји себи што од ствари или имања епископа, који је умро, или епископије, која је удова остала, већ ваља све сачувати до доласка новог владике;²⁾

д) Митрополит има право да сазивље архијерејске, а негдје и црквено — народне саборе. Редовне архијерејске саборе сазивље у вријеме од Ускреса до краја Октобра, на које треба сви епископи да дођу, или своје одеуство да испричају;³⁾

е) Треба да се брине, да удова епископија добије епископа за *три мјесеца*, јер је, ако нема великијех сметња у томе, подложен каноничкој казни;⁴⁾

ж) Не може, што је веома важно предузимати и рјешавати без својих епископа;⁵⁾

з) Дужност му је, да у духовним стварима тјеша и потпомаже сусједну митрополију, кад се налази у незгоди, или је ушљед бурнијех времена остала без својега митрополита и да се кад настану боља времена, стара, да та митрополија опет добије својега предстојника;⁶⁾

и) Име његово треба да спомињу подручни епископи при богослужењу;⁷⁾

л) Митрополит рукополаже са још два своја епископа, изабраног за епископа и шаље га у дијецезу;⁸⁾

м) Он рјешава заједно са својијем епископима парнице, које се јављају између епископа и свештенства, или између свештенства и народа;⁹⁾

н) Поставља епископу економа, ако је потребно, а епископ сам неће, да то учини.¹⁰⁾

¹⁾ Ап. пр. 35; II. вас. пр. 2; III. вас. пр. 8.

²⁾ Турл. саб. пр. 35.

³⁾ I. Вас. пр. 5; II. вас. пр. 2; IV. вас. 19; ант. 16. 19; турл. саб. пр. 8; ап. пр. 36; VII. вас. 6; ант. 20; лаод. 40; карт. 18. 51. 73.

⁴⁾ Халк. саб. пр. 25.

⁵⁾ Ап. 34.

⁶⁾ II. Вас. пр. 2; III. вас. пр. 8.

⁷⁾ Прводр. саб. у Цар. пр. 14.

⁸⁾ Ап. пр. 1; VII. вас. сабор пр. 3.

⁹⁾ Халк. пр. 9.

¹⁰⁾ VII. Вас. пр. 11.

О религији (вјери).

(Наставак.)

Глава 3.

О откривењу.

Откривење у најужем смислу те ријечи је дјело Божије надприродно и непосредно, кроз које се људима саопштавају истине Богопознања и Богопоштовања. Откривење дужно је истине природног Богопознања утврдити, очистити и попунити таквим истинама, које или још нису биле познате човјеку, или нису могле бити познате, као што су тајне.

Но је ли могуће Откривење као дјело надприродно?

Откривење 1) могуће је од Бога, 2) могуће је са стране човјека и 3) са стране самих истина.

1. Могуће је од Бога. а) Ако и човјек има способност саопштавати другима своје мисли и чувства, и кроз-а-то рађати у њима нове идеје, којих они сами по себи не би никад имали; то тко може одрицати ову могућност у Богу, који је даровао такву способност човјеку? Бог већ говори нам кроз природу, разум и савјест, и дјелује као господар свијета: па зашто бескрајна, свудаприсутна и сведјејствујућа моћ Његово не може бити достатичном за непосредна и надприродна дјела?

Бог је господар спољне природе, те стога може Он у њој не само посредно но и непосредно производити спољна дјела, и тим водити људе к познању истине, или симболима и знацима или звуцима.

Бог је господар и духовâ те може дјеловати и на њих кроз унутрашње надахнуће (вдохновење) на ум, давајући му нове идеје, или саопштавајући им више, особито упутство.

Откривење, које је поради свемогућства Божија могуће, не протуслови и осталим савршенствима Његовима, као: премудрости, блакости, светости и др; напротив из њега се она још јасније откривају. Јер, премда је разум у човјеку глас Божији, који му казује што је истинито и праведно: но како он није нешто одјељено од човјека, него саставља битну својину његове природе; то човјек упуства разума лако сматра за своја властита, заборављајући на Виновника природе, и тако их мало уважава. А како се кроз спољне Откривење ми учимо високим и пло-

дотворним истинама, јасније познајемо наш одношај к Богу и ближњима; то се из овога очевидније открива свети и благи промисао, који управља свим оним, што се односи духовном нарастеном животу човјека, помаже слабому његовому уму, и руководи га к истини. Па овдје се Бог и јавља оцем, промислитељем и васпитатељем човјечијега рода.

2. Могуће је са стране човјека. а) Човјек као грађанин свијета чулнога и надчулнога, може примати поучавање (настављење) како из овога, тако и из другогa свијета. Ако је он у опште способан напредовати у својим религиозним појмовима од поучавања људских, то тим више може се усавршавати у њима од Божественогa поучавања. Ми смо способни примати посредна поучавања од Бога: па како да не можемо примати непосредна кроз унутрашње духовнење (надахнуће) и кроз спољашњу ријеч, коју Он, знајући нашу природу, као дјело руку својих, може учинити прикладном за наше способности. Зашто хоће човјека, који се сав налази под руководством Божијим, тако далеко удаљити од Бога?

б) Откривење не протуслови самосталности човјека, но сагласно је с његовим достојанством. Јер зна се, да човјек и до обичних истина долази више кроз поучавање од других, него својим сопственим испитивањем. Без помоћи васпитања умне силе у души његовој биле би успаване. Па кад разум човјечији, који тежи за познањем, има потребу у поучавањима човјечијима, то како ће несравњено вјерније и савршеније његово познање бити тада, кад он Бога буде имао за свога учитеља?! Човјек, поставши више спољашњим, свагда налази потребу у неком очевидном, чулном доказу, који би могао потврдити савез његов с Богом. Не само за један прости народ, који се по већој части руководи видљивим и чулним, но и за самога дубокога мислиоца је Откривење највеће доброчинство (благодѣланије). Човјек остаје свагда човјек, подвржен страстима и заблудама. Разум код самих образованих људи не остаје свагда у снази. У часове искушења, када се буре страсти диже, у дане несрећа, кад

човјек постаје неспособан за одијељено мишлење, за научно испитивање, за филозофско посматрање, кад му дух болује, опада, — тада разум постаје без снаге, тада слаби човјек осјећа у себи неопходну потребу у најближем и очевидном откривењу, које би пружило свјетлост његову уму, успокојење — умирење — срцу, и снагу цијелом његовом дјеловању. И у опште човјеку на путу живота нуждан је несумњиви свједок за његову вјеру, вијерни јамац за његову надежду, и поштравајући учитељ за љубав, — нуждан му је вијеран руководитељ на путу к вишем у његовом позиву, који он, будући остављен самому себи, често губи из вида, и губи се.

3. Могуће је са стране самих истина. Откривење је дужно у себи садржавати истине, од части постижне разумом, од части непостижне или тајне. Немогућност са стране истина откривења била би тада, кад би оне биле бескорисне или сувишне. Но а) Откривење и тада би било за нас врло великим добротворством, кад нам и не би саопштавало ничега до ли то, што је могуће разумом постићи како с тога, што ми кроз Откривење брже и вјерније долазимо до познања истине, тако особито и стога, што разумно наше познање добива од њега утврђење и силу. б) Што се тиче тајни; то премда су оне и непостижне нашем разуму, нису оне једна збирка ријечи, која нема смисла, јер у таквом случају биле би оне савршено бескорисне — дакле немогуће. Под тајнама разумијевамо ми високе истине, које, будући се вјером примају, могу имати благотворни утицај на наравственост. На примјер, ваплоћење Сина Божијег је тајна највиша, над разумом не само човјечијим но и анђелским; не гледећи уједно на то, какво изобиље високих чувстава рађа она у побожном срцу, свједочећи о бескрајној љубави Божијој, и у једно какву она храну доноси уму побожно — мислећему (смиреном и дрствующему!)¹⁾

Па ако је Откривење неопходно за човјека, то је он дужан жељети и молити га у Бога. А ако је оно већ дано роду човјечијему, то га је свако дужан с благодарношћу к Богу примати. Но да не би умјесто истинитог Откривења при-

мили лажно, измишљено, дужни смо се зато руководити неким правилима, по којима би могли разликовати истинито од лажнога, те онда Откривена Религија мора имати биљеге своје Божанствености.

О биљезима Божанственога Откривења.

Биљези Божанственога Откривења могу бити а) унутрашњи, који се закључују у самом садржају Откривења и б) спољашњи — у проповједника Откривења.

Унутрашњи биљези Божанственога Откривења:

1. Откривење не смије у себи садржавати ништа противна здравом разуму, или оном учењу, које нам Бог даје кроз разум. Јер Откривење, које садржи у себи ма што противна разуму, не може проићи од Бога стога, што Бог не може протусловити Самом Себи, и не може га ни човјек примити ради тога, што се он не може одрећи основних начела истине, положених у његовој природи. Усљед тога не може се сматрати Откривеном Религијом она, која протуслови истини, и предаје лажне појмове о Богу, и наравствености, или на мјесто наравствености поставља пуне (празне) церемоније, које немају никаква одношаја к наравственом, духовном животу.

Но при том ваља се особито чувати тога, да се не би предрасуде, утврђене временом признале за истине разума,¹⁾ или мнима протусловља сматрала за истинита, и да се не би оно, што је сврх разума, сматрало противним разуму, те се тако искључиле из Откривења многе високе истине, које се разумом постићи не могу.

2. Откривење мора у себи садржавати истине, ради достижења човјечијега позива неопходне, или врло корисне, и прије, барем од части непознате. Откривење мора у себи садржавати а) истине за нас неопходне, или особито корисне стога, што оно не може бити дано без ма какве важне цијељи, и по томе истине, које се закључују у њему, морају бити неопходне и благотворне за нас, и б) истине, барем, од части непознате стога, што се Откривење даје на помоћ људима, и дакле морају садржавати у себи истине њима и непознате.

У самом појму Откривења већ је закључено да је оно дужно садржавати у себи истине, којих

¹⁾ Неки говоре: „Примати тајне као ствари уму непостижне, значи: одрећи се права свога ума и вјеровати слијепо, — што је пагубно и са достојанством човјека несагласно.“ А ми одговарамо: ко истинито вјерује не вјерује без основа, вјерује не просто тајнама, по оному, ко их објављује, — и зна зашто вјерује.

¹⁾ Цицерон говори: Ita variis imbuimur erroribus, ut vanitati veritas et opinioni confirmatae natura ipsa cedat. (Lib. III. Tuse. Quaest).

остављен самоме себи човјек или не би никада постигао или не би тако скоро и тако вијерно. Без сумње Откривење мора у себи садржавати и такве истине, до спознања којих долази човјек и својим властитим разумом стога, што оно има за циљ поправити и усавршити разумну природу човјека. Циљ открића таквих истина јест та, да би се оне утврдиле и узвисиле на достојанство Божанствених истина и тим побудиле човјека да их уважава и сачува их. У разбору таквих истина Откривење ће бити само по своме појављењу дјелом надприродним, а по садржају природним.

Унутарњи биљези много помажу познању правог Откривења и разликовању његову од лажнога; но у садањем грјеховном стању они су не тачни. Јер у роду човјечијем опажа се наклоност задовољавати се познавањем предмета незнатних, земаљских, и из тога незнање у разбору (разсједињу) високих, небесних истина, слабост у пажљивости, шљепота у суђењу, склоност — доказивати оно, што ласка чувствености, и сумњати се у оном, што је противно нашим жељама, и лакомисленост, по којој се човјек заноси садањим и видљивим, а у разбору будућега остаје немаран. Стога, осим унутарњих биљеза Откривења, потребни су нам и спољни, који се садрже не у самом откривеном учењу, но ван њега — у проповједника Божанствених истина.

Спољни биљези могу бити: 1) у познавајућим способностима Божанственога посланика, који објављује другима, да је добио откривење од Бога. 2) у његовом благочестивом животу и 3) у доказима, које он употребљује за свједочанство свога посланства од Бога, какви су — чудеса и пророштва.

1. У познавајућим способностима проповједника. Ако се посред слабо изображенога народа јави човјек ненаучени, нискога поријекла, сиромашан, који нема никаквих средстава да би себи могао одкудагод стећи (прибавити) мудрости, а проповједа такву спасоносну и свету мудрост, да надмашује (превасходи) у том одношају и саме најученије људе; то његово учење, као појав, који се не да природним узроцима објаснити, по свој вјероватности, мора уздизати к Богу, који тајне своје сакрива од мудраца овога вијека, и открива их младенцима.

2. У благочастивом животу његовом. Ако такав човјек у пуној свијести предаје спасоносну

и високу науку с највећом побожношћу (благоговјниѣмъ) према Богу и љубави према човјечанству, предаје стога, што му је Бог заповједио, и предавајући ју презире сопствену корист, и презире шта више и све опасности, које му јавно пријете због проповједања нове науке; тад је вјероватно, да такав човјек проповједа право Откривења стога, што је а) немогуће, да би човјек с таквом побожношћу могао проповједати лажно, измишљено Откривење, и б) што је то сасвим противно човјечијој природи, која увијек дјела по побудама.

3. У чудесима. Напошљетку ако човјек, одликујући се побожним животом, за потврду Божанствености науке, коју он проповједа, свршује чудеса; то смо ми онда потпуно увјерени, да је такав проповједник Откривења истинити посланик Божији, и његова наука истинито Божанствена.

Под именом чудеса разумијевамо ми таква дјела, која одступају од обичнога поредка ствари, и која силе човјечије нису кадре произвести. Према нам силе човјечије и у опште силе природе нису све познате; у осталом може бити таквих дјелова, која свако мора назвати чудесима т. ј. дјествама, која превазилазе силе човјечије, као нпр. изцјелења различних болести, утишање буре и васкресење мртвих једном рјечју.

Чудеса су могућа; јер а) Бог, будући неограничен у својој моћи, као што увијек дјелује на природу, тако исто може дјеловати на њу и ма каквим другим особитим начином; и б) природа која се у свему покорава вољи Творца свога, тако исто може производити неке појаве чрез особита дјелова Божија, као што непромјенљиво чува вјечне законе његове.

Душа дјелује слободно у тијелу, човјек у природи, а Бог да не може дјеловати непосредно у свијету, кога је Он створио? Чудеса за Бога нису ни тежа ни лакша него и само створење и устројење природе. Како је он установио посредством закона обични, извјесни ток природе ради обичних циљева, тако је исто Он могао увретити у велики план свој и чудеса ради особитих циљева.

Чудеса су сасвим сагласна с Божанственим савршенствима стога, што нам она врло јасно проповједају о Богу, као господару свијета, побуђују у нас религијозно посматрање природе,

www.источник.рф могу врло zgodно послужити к достигну човјечијег позива (назначеніе), а особито на равенствениости, ако се она у народу грубом не може успоставити обичним средствима, и истине, ако извјесна Религија мора бити уведена или преиначена.

Историчка доставјерност чудеса. О истини чудеса неприсутна лица могу се увјерити кроз свједоке, којима могу бити непријатељи онога лица, које је чудо учинило, другови и страна лица.

Свједочанство непријатеља тако као и страних лица несумњиво је стога, што се не може представити никаквих узрокâ, због којих би они усхтјели измишљавати такве ствари, кџе би се односиле на славу лица њима непријатељскога, или сасвим страногâ за њих. Но важно је такођер и свједочанство другова, ако су они а) били очевидци тих догађаја, о којима свједоче, или ако су барем имали саобраћаја с очевидцима тих догађаја; б) ако су они познати са свога благочастивогâ живота; в) ако су свједочили у тој самој страни, у том мјесту, гдје су била учињена чудеса, међу тијема људима, који су или сами били очевидцима истих, или који су барем врло лако могли за њих дознати од очевидаца, а нико их није обличио у лажи, но напротив још многи им држали страну, и г) ако они за своје свједочанство не само нису могли очекивати ни какве користи, но напротив подвргавали се мржњи, презрењу, гоњенима и посред највећих опасности живота постојано свједочили о истини својега проповједања. Такво свједочанство, постојано и савремено, заслужује сву нашу вјеру; јер ми не можемо представити себи у свједокâ никаквих других побуда за њихово свједочанство, осим тврдога увјерења у истини.

Сила доказа од чудеса. Чудеса, која свршују проповједници Откривења, служе за доказ њихове Божанствености стога, што посматрајући их, ми овако размишљамо: Човјек, који проповједајући спасоносну науку чини чудеса, чини их (чудеса) не иначе, него силом, коју му је Бог даровао. Но ми не можемо никако представити себи, да би Бог даровао силу свршавања чудеса човјеку, који издаје своју сопствену науку за Божанствену. Дакле, ако Бог дарује кому такву надприродну силу, то нам тиме јасно казује, да сматрамо

таквог човјека као његова посланика, и да науку његову примамо, као науку Божанствену.

4. У пророштвима. Пророштво је јасно, опредељено и тврдо предсказање будућих случајних догађаја, оправдано тим што се је испунило. И тако, да пророштво буде истинито треба а) да му предмет буде будући, случајни т. ј. такав који би зависио или од воље Божије или од воље човјечије, а да не постоји ни сам у себи, ни у свом узроку; б) да предсказање буде јасно, колико допуштава својство пророштва, в) опредељено а не опште, г) тврдо а не обострано и тобожно, и најпослије д) да би из историје било сасвим познато, да се је пророштво случило прије догађаја, и да је догађај у току потоњих времена сасвим одговорио предсказању. На таков начин пророштво се одликује а) од прорицања човјечијих — медикâ, астрономâ, политика, која се оснивају на природи ствари, и која се више предпостављају, а не догађају се, б) од слутње и в) од прорицања оракулских.

Сила доказа од пророштвâ. Пророштва служе за биљег Божанственога Откривења, јер истинито пророштво може происходити само од Бога, који види помисли човјечије изда лека и пред чијима је очима све откривено и јасно. То је било мишљене свију народа. Тако Цицерон говори, да од старина постоји мишљење, утврђено сагласношћу свију народа, да међу људима постоји неко знање будућегâ и да то знање производи не из ума човјечијегâ, но од Богова.¹⁾

У св. Писму истинито пророштво се представља одличном цртом Божанства: „кажите шта ће бити послѣ, и познаћемо да сте Богови. (Исаија 41, 23.)

Па ако пророштва могу происходити само од Бога, то и овдје изводимо тај закључак, да Бог не може даровати пророчанскога духа за потврду лажнога учења. Дакле онај, који прориче, од Бога је, и учење, које он проповиједа, јесте Божанствено.

Пророштва а) могућа су од Бога стога, што он као свезнајући зна све, и као свемогући може понешто од свога свезнања открити и човјеку и б) могућа су и са стране човјека

¹⁾ Veterem esse opinionem. a heroicis ductam temporibus, eam et populi Romani et omnium gentium consensu firmatam, versari quandam inter homines scientiam rerum futurarum, eamque non ab ingenio humano, sed a diis proficisci.

стога, што он некоја познања будућега задебија природнима силама, а друга може получити из Божанственога Откривења.

Пророштва су такођер сагласна са савршенствима Творца стога, што она имају за циљ утврђење царства Божија на земљи, и а) познање истине стога, што проповједају не само о бићу Бога, но и о Његовом предзнању и б) утврђење и распрострањење чисте и правствености, јер испуњењем пророштва побуђује се покорност вољи Божијој, храни се и подржава побожност (благоговјорност) према Богу и уздање у њ, и уопште обраћа се пажња од садањег на будуће, и побуђује се религијозно посматрање природе и историје.

Унутарњи и спољни биљези Откривења могу служити као одређени доказ његове Божанствености само у сједињену међу собом, но кад се посебце (појединце, одјелито) узму, тада су нетачни стога, што нам спољни не дају увјерења у разбору (разсудењу) достојанства и благотворности учења, а унутрашњи не дају потпунога убјеђења у његовој Божанствености.

Изложивши биљеге Божанственога Откривења, приступимо да разријешимо важно за нас питање: Има ли споменуте биљеге Хришћанска Религија, коју ми исповједамо?

О побожности.

Познајте најпре Србином Србин чим је, пак свом снагом духа, срца, сложите с', да светињу одржите . . . Мушицки.

Узех слободу да о „побожности“ проговорим коју ријеч, највише зато, што се већ и у самим селима опазила, па и јасно на видик изишла, немарност и нехат према цркви — или, другим ријечима: народ постаје непобожан. Нама, пак, и јест дужност и ријечју и примјером опомињати народ и сврћати му и душу и срце светој матери цркви, Богу створитељу — учинити га побожним; јер немарност према Богу и својој прађедовој вјери, води народ, не само моралној но и материјалној пропасти. Зато, сви морамо, а и хоћемо пружити својој пастви духовне хране, богме, онолико колико можемо, и онако како умијемо. То и мене ослободи да ове редове напишем у нашем листу Б. Х. Источнику.

* * *

Тврди Херцеговац — а и домовина му је тврда — челичио се међу својим кршевима не само у тјелесној храбрости,

но и у љубави према својој „кршној домовини“ и прађедовој „српској“ вјери; те што си га год више трао да га потреш, он је бивао све тврђи и јаснији у свему ономе, што је Србу мило и драго, што му је светиња; — постајао је све буднији стражар на бранику своје домовине, свога имена и своје српске цркве. Љубио је све своје, па макар и живот залагао, па макар и свој дом својом руком заждијевао, па макар се са својом ћечицом голем, босом и неопасаном по планинским гудурама потуцао; зато и јест Херцеговац и дана данашњих сјајан накит у круни српства, зато и јест Херцеговина јака „халка“ у ланцу српскијех земаља.

— Мале црквице озидане од чврсте стијене — та и Милош је рекао: „од камена ником ни камена“ — својом висином, простором и накитом, приповиједају да смо мали, да смо слаби и нејаки, али и то јасно исказују кроз она ниска врата, кроз оне уске мазгалице велику љубав

Херцеговца према цркви својој, и ако својим очима гледа рушевине својих бијелих манастира славних цара задужбина. Из тих малих божественних храмова, а кроз оне уске мазгале, разлијегао се, по збору, глас Србина свештеника, глас чисте и свете молитве: „учврсти ми Боже српска срца у вјери и љубави“ — а Вишњи је саслушао молитве народних мученика, који су доводили свој народ до самопрегоријевања „за крст часни и слободу златну“, те нас, ево, покрај свију мука и патња, чисте српске православне душе. — Како наше мале црквице, и у њима смирени духовници, тако и српски дом, са својим обичајима, међу којима се блиста „слава“ као обиљежје Србиново — био је са својим јасним гуслама народна школа, ђе се читала са онијех струна и са усана изнемоглих старца, жива народна историја, која је ободравала и чувала српска срца да истрају у борби за своју вјеру: за то је народ тој историји и дао лијепо мјесто, баш покрај светијех икона.

Српска црква и српски дом, те двије мирисне и плодорodne биљке обрађиване су српском руком, те су и постале народне; храниле су духовном храном „побожношћу“, и упућивале ојађела српска срца, да не клону за изгубљеном славом и слободом; зато и данас, налази, а и треба да налази сваки Србин, радости и утјехе ако је у српској цркви, и у српском дому. — Рана на тијелу народном задана поквареном душом, душом у коју се усади паклени син сатане, који пољупцем Христа издаде, који се са зависти и издајником назвао — кога се не само народ но и читаво племе гнуша — та рана, нагонила је шаке Срба, да се поузда у Бога и у себе сама, па да је више не позлеђује.

Дакле, побожност и самопоуздање, нагонили су српску душу Херцеговца, да се куми и братима са непролазним шумама и непробојним кршевима, и да тамо направи гнијезда српске мисли, те мале црквице и своје домове, одаклен је као као сури орао светећи задану рану, бранио вјеру и име своје.

Тако смо сачували и одбранили, а и вазда треба да чувамо и бранимо, ово свога „српскога“ крста „од три прста“, да можемо слободно свакоме казати, да је Србин, колико храбар, толико и ненадмашан у патњама. Сваки камен, а камо ли брдо и планина, причаће ти многе часове српске борбе и патња из прошлог српског патничког живота; па, опет, ево нас хвала Богу живијех, са непомућеном српском православном мишљу. — Српска душа није сметена, и ако јој се у животу стајало на пут; па за остало што Бог да и рад народни, донесе!

Мени овђена није намјера, да мудрујем; а ако ћу право зборити, то не умијем, то ми од руке и не иде: но ми је права жеља да се са овим ријечима са браћом састанем и проразговорим; е да би како у својем раду један другом помогли, јер „нико није тако силне моћи да не треба и мале помоћи“. Тегоба у раду и у животу може имати, како појединац, тако и читаво друштво па и читав народ. Ми свештеници, као друштво, као слуге Бога и народа, највише потребујемо: слоге, договора, савјета и међусобног поштовања, како би примјером показали своје чисто и побожно срце. Шта су терети читавог једног друштва, према боловима и теретима једног народа; а наш народ тога има доста, то може знати онај који је са народом, који са њим дијели све часове живота, који мје-

сто њега пати — то може знати народни мученик, који заборавља себе за све своје, то може знати „добар пастир“ који „душу своју полаже за овце“ за своју цркву, за свој народ.

Не мре никад, ко за род свој заложити себе. И Христос претрпи најгрозније муке за род људски; то остави у аманет својим мученицима, те они послушаше и духом оживише, зато их и слаavimo са ријечима: „Мученицы твои Господи, во страданіихъ своихъ вѣкныи пріиша нетлѣнныхъ отъ тебе Бога нашего“. Наши народни мученици, пак, који на коцу и коноцу испушташе своје измучене душе оставише ненадмашни примјер великог самопрегоријевања, и то све из побожности и

превелике љубави према своме народу. Њима имамо и благодарити, што јесмо данас на свијету као Срби, иначе не би нам се за стрв знало, а благодарнима ћемо се показати ако очувамо и унаприједимо са многим мукама сачувано и нама у аманет предано. Они су нас и спојили, барем духовно, у једну цјелину која има једнак живот, језик и обичаје, који нам не дадоше утопити се у свјетско море. Спомен о њима протеже се од уста до уста до у најмрачније колибице нашег народа, те су вјечно utkани у народно спомињање као црвена жица кроз ткање, те нас опомињу, а и треба да нас опомињу на сложап и Богу мио рад — народу на корист.

(Наставиће се)

Свештенство и проповједање.

Са особитим обзиром на вјерско изображење и општу развијеност народа у Босни и Херцеговини од Теод. Јунгића, свештеника.

(Наставак.)

Проповједање као религиозно-морална поука, треба да буде прави израз мисли и осјећаја проповједникови, јер ће само у таком случају његова проповјед повољно и успјешно дјеловати на слушаоце; а да проповједник са одушевљењем говорити узмогне, треба да љуби и да одан буде свом узвишеном задатку, јер ће тек онда моћи загријавати своје слушаоце. Без освједочења о узвишености свог задатка, и без љубави и оданости према свом узвишеном позиву, не ће никакав свештеник као проповједник никаквог успјеха постићи моћи. Нека буде не знам како научен, нека не знам како складно и лијепо слаже своје проповједи, нека их не знам како вјешто изговара, не буду ли му са срдечношћу задахнуте, не ће никогвог успјеха имати, јер ће народ у таким приликама слушати ученост и вјештину, а не искреност, не пастирску бригу над стадом. О таквом свештенику народ ће се обично овако изразити поводом таквог проповједања: „лијепо је говорио тај све-

штеник, види се да је доста научен“, али тако ће се исто народ изразити и за оног свештеника, који у цркви тако брзо чита, да га ни онај не може разумјети, који зна црквено-славенски језик „лијепо овај свештеник чита, види се да је научен“, па да се народ запита, о чему ли је онај свештеник говорио, он не ће знати, исто тако, као што не зна и не разумије о чему је онај свештеник говорио, он не ће знати, исто тако, као што не зна и не разумије о чему је овај други читао. Народу треба говорити, не зато да се рећи може, да се говорило, проповједало, него зато, да се у чему поучи; не зато да народ свештенику своје рекне „добро си говорио,“ него зато да се народ у своје животу сачува од грјешења, те да се на добром путу уздржи или на добар пут изведе. Рекне ли народ свом свештенику, да је „лијепо“ говорио, знак је да га није разумио, а је ли му под јачином убјеђујућих проповједникових разлога рекао „тако је“, очит је знак, да је проповјед не само потпуно

разумно, него да и увиђа, да је запета онако, како је свештеник у проповједи говорио. Прво се односи на свештеника као на личност, и истиче свештеника напред као човјека, а друго се односи на проповјед и истиче човјека као правог свештеника. У првом случају свештеник узвишује себе као човјека, а у другом случају узвишује Слово Божије, а себе као вјечног и оданог чуvara тог Слова, па док ће људи у првом случају уважавати свештеника као научена човјека, дотле ће у другом случају уважавати свештеника као истинитог и искреног слугу Божијег, дакле као правог свештеника, а док свештеник у народу таково уважење не стече, не ће моћи као пастир стада Христовог с успјехом дјеловати, јер не ће имати онога повјерења, ког свештеник као пастир имати мора.

Дакле, види се, да свештеник треба да проповједа слово Божије из личног освједочења, т. ј. да несумњиво и сам у оно потпуно вјерује, и да је и срцем и душом одан својој светој дужности, па у такој прилици може свештеник и без дубље спреме мирно приступити извршавању и те своје задаће.

Како ће дакле свештеник, да се спреми за проповјед? Да ли ће је код куће своје саставити и научити? Да ли ће тој прилици готову, туђу а прикладну проповјед употребити? Или ће напослетку, без претходног спремања изаћи на проповједаоницу, са самопоуздањем да ће под упливом свечаних тренутака службе доћи до нужних мисли?

Ни један од ових начина спремања за проповјед, не могу се препоручити, јер су за прилике сеоског свештенства потпуно непрактична. Много је тешко сеоском свештенику проповједи писмено састављати, и то тим теже, што их доста има који брзопису ни најмање вјешти нијесу, а да се и не узима у обзир то да их има, који пером слабо владају, више те би им састав једне проповједи 2—3 дана и времена одузео, и не узев у обзир то, да би такова проповијед у највише прилика промашила своју пјељу. На размишљање човјечије, упливишу моментане околности, те ће и свештеник друкчије мисли имати, кад буде у миру у својој соби проповјед састављао, од оних мисли, које га буду пратиле онда, кад се буде налазио на проповједаоници у пуној цркви народа. Истина је, да се проповједи могу саставити и у дру-

жацијим околностима него што су свечани тренутци службе црквене, али зато треба вјештине — уображења, које се од нашег сеоског свештенства ни очекивати не може.

Да ли се дакле туђе проповједи могу употребити у цркви? Ми имадемо доста проповједи од признатих и чувених и српских а и руских проповједника, и те су проповједи производи велеума на овоме пољу, те нам могу као узор служити. Али све те узор-проповједи не би се могле у овом народу с успјехом понагњати, зато што је дух народа, у ком су те проповједи поникле, његова побожност и вјерско изображење сасвим друкчије, него што је у овим крајевима. Тако н. пр. руски народ много је побожнији од народа српског, па најбоље руске проповједи не би у српском народу никаква успјеха постигле. А зашто? за то што су те проповједи поникле већ у народу побожном, па исте својом садржинском позивају побожне поклонице на онакова одрицања себе самог, на какова се овај народ позивати не може, зато што се још не налази на ономе ступњу побожности и вјерског изображења, на ком се народ руски налази. Па како у овом погледу стоји са руским проповједима, тако ће исто стајати и са проповједима Срба — проповједника, које нису у овом народу потекле, са истим или може бити и другим узроцима. У zgodним приликама могле би се употребити само онаке проповједи, које је потреба тог народа изазвала, дакле које су у том народу поникле.

Но како проповједи, које свештеник сам састави тако исто и проповједи, које свештеник намисли готове — туђе употребити, ваља да их још и на памет научи, да би их у цркви изговорити могао. Читање говора у цркви, које се од скоро опажати почело, ваљало би строго забранити, јер не само да на читање народ не обраћа особите пажње, коју иначе проповједима поклања, него читање и понижава дотичног свештеника, који тим јавно даје свједочбу о својој неспособности, као да није у стању ни са неколико ријечи, које би имале тећи из његовог мозга, из његовог срца, поучити свој народ о томе, како треба живити на земљи, па да се вјечне милости Божије удостоји. А може ли свештеник научити на памет било свој састав било туђу проповјед? Кад се у обзир узме, да свештеник има и других дужности, даље то, да му је дужност проповједати сваке недеље и

празника, даље да за сваку проповјед треба најмање 2 дана док ју састави и научи или само готову научи; — онда је јасно, да свештеник није у стању тако се спремати за проповједање, јер онда ништа друго не би могао ни радити, него се вјечито спремати за проповједаоницу. Па и такве проповједи у највише случајева биле би збрка појмова, које на проповједаоници не би разумио ни сам проповједник, те би тако спреману проповјед или прочитао као какав ђачић „Оче наш“, или би изгубив присуство духа, заборавио и оно што је научио, те тиме изложио своју личност општем сажаљењу.

Не само дакле, да нису ова два начина спремања за проповјед за наше сеоско свештенство, него ни трећи начин, на име, да се свештеник потпуно неспреман пење на проповједаоницу, не може се никако препоручити, јер је то само за онаке свештенике, који су Богом надарени говорничким даром, те који без никакве претходне спреме излазе на проповједаоницу те својим говорима заносе и одушевљавају слушаоце; но такви су врло ријетки, а свештеник обичног дара само што би се изгубио, те управо рећи у цркви и саблазан направити могао.

Но да би се такове неприлике, у које би свештеник пасти могао, избјегле, потребно је на сваки начин претходно спремање за проповјед, и то овим начином, који је за наше сеоско свештенство најпрактичнији, те по томе и најједноликији. Сваки свештеник треба да буде у мислима на чисто, да ли ће будуће службе говорити катихетичку поуку, или поуку о моралу. Хоће ли дакле катихетичку поуку чинити, онда треба да изабере о којој ће хришћанској врлини говорити, да ли о вјери, љубави или надежди. Узмимо примјера ради да ће о вјери говорити, то ће онда на сваки начин имати отпочети са првим чланом симбола вјере. Своје спремање отпоче ће тиме, да ће први члан симбола вјере полако прочитати, тако да сваку ријеч потпуно разумије, те да о свакој ријечи понаособ размисли, пак ће му се отуд развити мисли о постанку и створењу свјета, о створењу човјека, као најмилијег створења божијег, о великом благодјејању божијем према човјеку, о неблагодарности људској и падању у гријех, те кроз то и у немилост божију, о осуђењу рода људског на патње и муке овог свијета, што долази сасвим право, јер је човјек презрео милост свог Створи-

теља, па и не треба да је ужива, о превеликом милосрђу божијем према човјеку, ког опет није хтјео сасвим напустити, него да га и даље уздржава, шаљући му с неба своје дарове — сунчану топлоту и кишу, без чега не би људи могли овдје на земљи живити; даље да га истински вјерујемо, јер нас на то упућује не само св. писмо, које су написали људи по божијем упутству, него и сам наш разум, којим ми појимамо на сваком нашем кораку о постојењу неког вишег бића. Зађемо ли у гору, морамо да се дивимо горостасним дрветима, зађемо ли у поље дивимо се непрегледном зеленилу, куд се год окренемо видимо живот, а тај живот није у стању човјек створити, тај живот расијао је свуда по цијелом свјету неко много виши, много моћнији од човјека, тај живот дао је Бог, и т. д. — Хоће ли говорити о љубави, то ће прочитати прву заповјед, па о њој добро промислити, те ће му се том приликом развити мисли о моћи, величини и сили божијој, који своје створове не моли, него им заповједа, очекујући од истих безусловну послушност и покорност с истим правом, с којим отац очекује послушност од своје дјеце, коју је одгојио. Јесмо ли дакле научили се како требамо вјеровати у Бога по Символу православне вјере, онда овдје треба да се научимо штовати и љубити Бога, који нас је створио и који нас оддржава. — Хоће ли пак говорити о нади Хришћанској, то ће отпочети са призивом молитве Господње, којом ће му приликом морати доћи мисли о одношају људском према Богу, ког у тој молитви називамо нашим небесним оцем, откуд сљеди да смо ми синови божији, те имајући јединог небесног оца, да смо овдје на земљи браћа између себе, па кад у молитвама нашим призивамо Бога као нашег оца, онда се требамо старати, да му будемо достојни синови, те да се међусобно као добра браћа слажемо и љубимо, даље о слози и неслози и т. д. — Хоће ли се говорити о облагорођивању мисли и осјећаја људских, дакле о моралу, наћи ће се у сваком Јеванђељу довољно материјала на основу ког ће се мисли за једну проповјед извести моћи, тако н. пр. Јеванђеље, које прича о томе, како је Господ Исус Христос стојећи поврх воде позивао к себи апостола Петра, да му такође поврх воде дође, — даје диван материјал једној проповједи о сталности (чврстоћи) и несталности вјере из

чѣта се моту развили мисли, да чврстоћа вјере у страшним мукима свршава свој живот, без да су хтели и једним претом замнети, да би се тих мук ослободили. Ћима је доволно било то, да се одрекну Христове вјере и забаце ње- гову науку, па да принесеју жртву идолима, па им је и живот опраштан а и слобода повраћана биваа, али они умирали су у мукима са непо- колебивим увјерењем, да за свету и истиниту ствар умиру и презирући и омаговажачући те- лсна мучења.

Није нам овим намјера, да овдје развијемо мисли за проповједи, које проназае, кад се за- љубимо у проучавање појединих подлога, него само примјером хтели показати как начин којим ће свештеник открити мисли, те се тим помоћи при проповједану. Па као год што се мисли развише овдје у наведеном примјерима, тако исто ће се развити и у осталим члановима символа вјере; осталим божјим заповјестима, прошењама у молитви Господњој и у осталим јевангелијима.

Беседа на Велики Петар.

Од Инокентија (слогдан превод с руског).

Опет Госота и крст! Опет гроб и патштанства (покрив)! Дакле још има фа- рисеја и книжника, који мисле да убија- њам невиних чине глужку Богу (Јован 16. 2)! Има ли још Јуда, који љубе устима и предају ружама? Има ли још Пилата и

лини дорастао својим оншим изобразењем, тј. сеоски свештеник манел изобразења или спо- собности простом сеоском народу моћи ће са својим проповједаньем импонирати, као што ће варошки свештеник већер изобразења и спо- собности варошком становништву усгјешно про- повједати моћи.

Овакав начин спремања за проповједанье без глумње је и најлакши а и најједноставнији. Свештеник не треба више од једног сата вре- мена, па да са спремањем готов буде. Хоће ли дакле идућер презвика или нејдеље говори- тиле, он ће онда прочитати дакле кроз 2 — 3 дана, он ће онда прочитати оно, на основу чег ће говорити, па је ли зна- шао мисли, онда ће их уредити, и тако уредене обрађивати, тј. покушавати, да им даде форму једне проповједи. Ово обрађиванье проповједи свештеник може вршити, не само у томе салу, него и иначе, кад је беспосвен, па шта више и онда кад хода по нарохци, дакле, кад јашн, вози се или пјешке итд, може се љубити у своју проповјед у мислима, те ју тако и доле- ривати а и корисно се забављати при телотом и мучном путовању. Но поред овога свештеник отпочиње и мислити, а то је врло велики до- битак, јер ће тако и сам добн на свој прави битак, тј. да је не само посредањим намељу Бота и људи, него да је и у чинтељ народни. Истина, овај почетак, као и сваки други, биће много тежак, али ће кроз врло кратко врјеме напретком крунисан бити, и то тим брже, што се свештеник на овај начин чешће спремао буде. Чешћим спремањем за проповјед свештеник ће се усавршавати у знаважењу и ређану мисли, а проповједаньем самим усавршиће се, да своје мисли чешће некажује. А што свештеник чешће проповједа, тим ће и љепше проповједати, јер не само да ће добити потпуњу слободу на про- повједаници, него ће и прозрјети у љавишеност свог заатка на проповједаници, кол ће обљубити — приррити те и с' одушевљењем вршити.

Иродâ, који се ругају истини, и који перу руке у крви праведника! Но браћо! Има ли још међу нама вјерних и храбрих Јованâ, који би примили божанствено усиновљење са крета? Има ли још Јосифâ и Никодимâ, који су се одважили да иду код Пилата и да моле за тјело Христово? Има ли још Саломијâ и Магдалинâ да чују прву вијест о васкресењу. Господ, по свједошћи псалмопјевца: дође (списходећи) с неба некакав да види синове људске, да ли има кога год који би схваћао Бога. И није видио никога: сви су се склонили, и остали су недирнути; нема никог ко би чинио добро — нема никог осим једнога (псал. 13. 2.)

Сад, браћо! да би се боље видјео Господ, Он сиђе с неба, не ради славе, него са крета јави се из гроба; не силази сад да гледа синове благодати своје. Ако има кога који разумије силу смрти Његове, тај ће заједно са Њиме да се жртвује духом. А шта Ти видиш Господе, сад међу нама? Видиш ли нешто веће, видиш ли нешто боље него што је прије било? Ти видиш многобројна клањања, чујеш многобројне хвале, али Ти си видио и на Голготи махање главом, и од чиновника и Пилата Ти си чуо: радуј се царе јудејски!

Видиш ли у очима неколицине сузе; чујеш ли из уста неколицине уздицаје, али и са Голготе су се многи враћали тукући се у прси, и не гледећи на то, Твоја су прса остала на кресту да буду рањена копљем.

Не браћо! то није нужно Господу и Спасу нашем; Он није благоволио да нам се јави као распет на кресту — у гробу, ради поклона и ради славе, па макар та слава најуерднија била; није благоволио ради суза, па макар те сузе биле и најгорчије. Код овога гроба има

да буде нешто више, овде је суд свијету, суд нашим мислима, наравима и радовима. Овдје сада треба да се прегледа рачун Господара са робовима, Спаса са душама, које су искупљене Његовом крвљу. Одите говори нам Он преко пророка: Одите да се прорачунамо (испитамо)!

Погледајте шта сам ја урадио за вас! Код мене је била ваша глава, и она је у трновом вијенцу. Код мене су биле ваше руке и ноге, и оне су прободене. Код мене је било ваше срце, и оно је прободено копљем за вас. Код мене је било ваше тијело и крв, и ја сам је предао за вас, и до сад раних вас тијелом и крвљу у причешћу. Само Дух мој нисам предао вама са крета, не вама — него Оцу; јер у ово вријеме, ви не би умјели да га сачувате, али по Вазнесењу мом на небо, ја сам вам послао св. Духа од Оца. Ево шта сам урадио за вас: — Ја сам циео ваш! Одговорите, шта сте ви урадили за мене или бар за себе, јер све што је моје, то је за вас; одите да се испитамо!

Можемо ли браћо, да се уклонимо од овога позива?

И тако служитељу олтара стани код овога гроба и дај рачуна. Спаситељ твој узимао је на крст, да би поцијенао црквену завјесу, која заклања од тебе највећу светињу, и да би учинио слободан приступ к престољу благодати.

Низводиш ли благо слово од себе на престојеће? Показујеш ли име путова живота? Предходиш ли примјером благог живота? — Ако ти вршиш ријечи истине и спасења онако како треба; ако за тебе нема веће радости од те, него да видиш, или да чујеш, да духовна чеда ходе по науци Христовој; ако си у случају нужде готов да по примјеру великог началника (Христа) и душу своју положиш за овце своје: онда благо теби: — Ти си Јереј

по чину Исусовом; — Приступи ка овом гробу смјело; љуби ове ране, саудини из њих нов дух, храброст и љубав за нова дјела.

По свршетку (реда) службе на земљи, ти ћеш ући у скитију на небу, која није руком грађена (нерукотворну); ућићеш у храм гдје је Претеча Исус за нас отишао. По ако су руке твоје подигнуте горе, а срце непрестано враћа се доле; ако тамјан иде к' небу, а твоје мисли свагда лутају по земљи; ако ти који стајеш пред трапезу Господњу и ломиш хљеб живота за друге, а ти си сам гладан духом, и у мјесто мане тражиш месо егинатско (мисирско): то се удаљи од овог гроба; овдје је земља света; твоје мјесто није овдје, него у кући (двору) Кајафе!

Власниче, који се бринеш о судби ближњих, коме је дато право везати и одрјешити, стани код овог гроба и дај рачуна. И ти немаш никакве власти ако ти није дата с више (неба); и ти чиниш суд Божији. Памтиш (разумијеш) ли то и да ли са страхом (вршиш) држиш мјеру правде? Да се ти не би страшио у случају нужде за истину изгубити име пријатеља кесарева, а то је добре силе на земљи, Голготски страдалац стекао је за тебе име пријатеља Божијег; да би ти свагда умјео одликовати невиност од престопа, слабост од злонамјерности, Он је у помоћ називања твоје савјести, предао свјетило ријечи својих. Користиш ли се ти овим средством за добро ближњих, и идеш ли тврдо путем закона и дужности?

Ако ти не гледаш на лица, ако се ти бориш за истину, па ма како она била презрена од других; ако твоје мјесто суђења није омивено ни крвљу ни сузама неправедно осуђених, то приступи к' будућем суду своме и Господу; љуби ране Његове, и удиши из Њи нову силу према

побједи лажи и лукавства, према борби са искушењима и саблазнима, према свештеној радњи правде. — Тамо — на свеопштем (страшном) суду и ти ћеш стајати одеснују, и примићеш милост и бићеш вјенчан вјенцем правде. Но ако ти, имајући власт да пустиш невиног и знајући његову невиност, тим прије готов си предати њега у руке ђаволу да не би осквернио његову гордост; ако у мјесто суда и заштите невиности, ти пркосиш над њеним несрећама и принуђаваш је да се вуче од једнога суда у други; ако се твоја правда само састоји у омивеним рукама пред народом: онда се ти удали од овог гроба — твоје мјесто није овдје, већ у двору Пилата!

Љубитељу мудрости! ти, који сав живот проводиш у испитивању истине, у познавању тајана природе, стани код овог гроба и дај рачуна. Да не би блудно у залуд по лабиринту човјечњих заблуда и чезнуо у сујетним помислима о почетку и свршетку ствари и човјека, ради овога сам јединородни син Божији, који из наручја Оца дође у свијет и даде нам разум и свјетлост, да познамо Бога истиннога, и да будемо у истинама Његовог сина Исуса Христа.

Да ли ти није користан овај силазак и руководство? Послије толиких трудова и усљавања, да ли си познао шта је истина? Дали си се увјерио да ње нема ни на земљи ни на небу; почем је истина и извор сваке истине у самом суштству свом, у јединородном Сину и Слову Божијем. Увјеривши се у овом, знаш ли да је истина у Исусу Христу (Еф. 4. 21.); да се она не састоји у вицкастој ријечи људске мудрости но у појаву духа и силе; не у високоумним маштама, већ у томе, да би положио старога човјека, који трули у страстима тјелесним, и обукао га у но-

восазданог по Богу у правди и у правдољубљу истине (Еф. 4., 22—24.)?

Ако ти право вршиш слово истине, и не сакриваш је у неправди ни ради свог ни јавнога мњења; ако на службу истине гледаш као на службу самом Богу; ако слава Божија и добро ближњих, покрећу те и руководе те у твојем изискивању, а не самољубље и корист, то приступи са смјелошћу к овом гробу великог свједока и Творца истине; љуби ране понешене за истину, и црпи храброст за нове подвиге ради истине. Љубећи њу овдје, ти примаш за њу а од ње све на небу; бићеш представљен онамо гдје је истина, онамо, гдје је свјетлост, онамо гдје је радост. Но ако света истина у занимању твојем служи само као средство ка достижењу других, земних цјели; ако ти са равним усрђајем готов си — да заштитиш лаж, која је за тебе угодна; ако је плод твојих изискивања само мњења која су скренула са ума, која су узмутила савјест; ако си ти готов исмијавати се над истином, с тога што је она, као Исус пред Продам био чудан, то се удали од овог гроба — свето мјесто крста није за тебе, твоје мјесто није овдје, већ у двору Прода!

Нужно ли је позвати све по имену? Сваки који носи име хришћанина, нека стане код гроба овог и нека да рачуна. Ти си се крстио у смрт Христову; ти си се обукао у бијелу одежду Христових заслуга; ти си се спојио са Духом светим и сајединио си се на вијеки у Исусу Христу. Одрекавши се од свијета, ђавола и свега његовог служења: како испуњаваш свето? Гдје је невиност и дух? Гдје је вјера и вјерност? Покажи сад код овог гроба шта си ти: ученик или издајник, пријатељ или гост?

Ако ти сав живот проводиш тако, како не би ступио ни у какве обвезе са

својим Спаситељем; ако радиш у свима случајима, како за тебе не би било суда ни вјечности, то зашто се сад јављаш овдје? Зашто узнемирујеш смртну тишину божанског Страдалца? Како је учешће у овом крсту и у твојем Велиазару? Какав је одношај у овом гробу и твојем Мамону? — Ти имаш друга божаства — иди, поклони им се; ти имаш друге ране, — иди, љуби их.

Тако, браћо! код гроба Христовог мјесто је саме невиности или покајања. Душе које су вјерне Господу; Јосифи, Никодими, Саломије, Магдалине јавите се! Ово је ваше мјесто, ово је ваш час! Божанственом Страдалцу нужна је плаштаница: обуците га самим светим помислима; Њему је нужна смирна (мирне): изнесите ваше молитве, Ангели божији јавите се и смјените нас недостојних стражара велике страже!

Но, браћо, земни ангели подобни су небеснима који свагда стоје на божанственој стражи, и који увијек на себи носе ране свога Господа. Цјео живот њихов непрестано бива са Христом у Богу. Шта да кажемо о себи самима? Како да упоредимо нашу нечистоту са неприступачношћу овога свештенога мјеста? Смијемо ли се приближити ка гробу Животодавца? И љубљење нечистим устима не ће ли бити нове ране за пречисто тијело Његово? Смијемо ли, нашом неправдом гођени — оставити лежећега у гробу Господа? Па коме да идемо? Нема никога под небом који би нас спасао, нема никог осим свеосвећеног имена Његовог. Шта да чинимо, браћо? Чинимо то, што је урадио Петар, који се одрекао Господа. Извиђимо из овога храма, удаљимо се од овога гроба, и у каквом св. сасуду умијмо се горким сузама због пређашње неправде

наше, у напријед завјетујмо се да се не ћемо одрећи Господа и светог закона Његовог. Послије таког покајања и Господ се нас одрећи не ће: па ако нам и не преда кључе као покајавшем се апостољу, то

ипак у крајњој нужди не ће од нас затворити царске двери, Амин.

Превео:

Љубомир Ракић,

испитани учитељ и сврш. богослов.

Старине.

Старо јеванђеље у Сарајевској цркви.

На првом листу главе прве „књига родства,“ на дну, записано је лијеним и читким рукописом ово: „Сіе с(вѣ)тоє с(вѣ)щенное и в(о)же(с)твенное Хр(іс)тово — (на другом листу) — Тетро Єу(анг)ѣліе, О(т)цы с(вѣ)тыѣ Тр(ои)цы обывтели — (на трећем листу) — в црков с(вѣ)тыхъ Архістратиговъ в Сараевѣ — (на четвртом листу) — в знакъ в(а)годареніѣ посвѣтиша — (на петом листу) — в сіе аѣчд. лѣто Априліа 4. днѣ. (1794. апр. 1.) а јеванђеље штампано је у кнјевопечерској лаври 1773. На последњој доњој корици стои записано **Андреи Кожуховскіи** сопственом руком. Ја држим, да је овај побожни Рус исто драгоціјено јеванђеље, подарио манастиру Тројици, а манастирски духовници, кунећи ваља милостињу по Босни, донијели су га у Сарајево.

На самом крају исте књиге штампана су сва јеванђеља, што се читају на велики четвртак на литурџији, на љмовнии, и по љмовнии ногъ; дванајест страсних јеванђеља, и на вечерњи у велики петак.

Ово красно јеванђеље увезано је у дебеле дрвене корице, обложене кадифом угасито љубичасте боје, оковано сребрним

первазом; на среди горње корице прикована је плоча с распетијем, а околу по крајевима четири јеванђелиста, такођер на плочама, и то на горњој страни: **Матен** — **Марко**, а доле **Лука** — **Іван**; сви пет плоча од сребра позлаћене су. — Оно је врло добро сачувано, и данас о великим празницима, а особито велике седмице служи за читање страсних јеванђеља.

У Сарајеву, што нисам на другом мјесту видио ни чуо, читају се јеванђеља кроз цијелу прву седмицу частнога поста при концу великог повечерја, и то у:

Понедељник: **Аѣки** зачало рс. (105). **Блюдите** и т. д. — конач: и стати пред кнѣгомъ **человѣческимъ**

Вторник: **Матѣѣ** зач. сі. (16). **внеманте** и т. д. — конач: и слова во вѣки, **аминъ**.

Сриједу: **Марко** зач. на. (51). **Имѣйте** вѣрѣ и т. д. — конач: **согрѣшеніи** вашихъ.

Четвртак: **Матѣѣ** зач. к. (20). **Не сѣдите** и т. д. — конач: **просицимъ** ѹ негѣ.

Петак: **Іванна** зач. н. (50). **Азъ** есмь и т. д. — конач: и **вѣдетъ** вамъ.

АЕ и М. Ђ. Н.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Преглед српско-православних школа у Дабро-босанској архидијезеци за 1888—1889
ШКОЛСКУ ГОДИНУ.

Број	Мјесто	Парохија	Протопрезви-терат	Име и презиме учитеља	Име и презиме учитељице	Број школа		Број ученика	
						муш.	жен.	мушки	женски
1	Сарајево	Сарајевска	Сарајевски	Коста Травањ I. раз.	Јулка Милашиновић I. II. р.	—	—	—	—
	"	"	"	Стево Калуђерчић II. раз.	Марија Трбојевић III. IV. р.	—	—	—	—
	"	"	"	Никола Кашиковић III. р.	—	—	—	—	—
2	Пазарић	Пазарићка	"	Мита Ђлицин IV. раз.	—	1	1	137	75
3	Висока	Висока	Високи	Војин Радић	—	1	—	12	—
4	Илијаш	Илијашка	"	Владимир Пејовић	—	1	—	48	4
5	Соколац	Гласиначка	Рогачици	Тривун Зед	—	1	—	30	—
6	Бањалучка	Бањалучка	Бањалучки	Ристо Чајкановић	—	1	—	13	3
	"	"	"	Симо Поповић	Анка Дракулић	—	—	—	—
7	Градишка	Градишка	"	Светозар Пирошки	Софија Ковачевић	1	1	139	114
8	Дрвенга	Дрвенгска	Дрвенгски	Милан Коштић	Милева Костић	1	1	92	37
9	Брод	Бродска	"	Лука Чунић	—	1	—	43	18
10	Лијешће	Лијешћанска	"	Петар Малетић	—	1	—	5	4
11	Дугопоље	Дугопољска	"	Томо Ананић	—	1	—	66	1
12	Тешањ	Тешанска	Тешански	Петар Бишић	—	1	—	32	4
13	Добој	Добојска	"	Алекса Чавић	—	1	—	41	9
14	Прњавор	Прњаворска	Прњаворски	Кузман Радаљевић	—	1	—	8	7
15	Бихаћ	Бихаћка	Бихаћки	Петар Јовановић	—	1	—	50	21
16	Ључ	Ључка	Ључки	Лука Рајковић	Јелена Гаћина	—	1	18	16
17	Брупа	Брупска	Брупски	—	Анка Трбуховић	—	1	3	27
18	Стари Мајдан	Ст. Мајданска	Санскл Мост	Дониције Маринковић	—	1	—	24	9

19	Травник	Травничка	Травнички	Ђорђе Петровић	Јулијана Јовановић	1	24	15	
20	В. Вакуф	В. Вакуфска	Вар. Вакуфски	Стојан Труковић	—	1	50	1	
21	Лијево	Љеванска	Љевански	Петар Борић	Јелка Борић	1	61	40	
22	Гламоч	Гламочка	Гламочки	Стево Косановић	—	1	14	13	
23	Бугојно	Бугојнега	Бугојнеги	Ђоста Поповић	—	1	38	8	
24	Д. Вакуф	Д. Вакуфска	"	Јован Миладиновић	—	1	16	—	
25	Бравица	Дубровчка	"	Васо Петковић	—	1	55	—	
26	Бољанић	Бољаничка	Маглајски	Никола Гајић	—	1	16	—	
27	Возућа	Возучка	"	Љубомир Боројевић	—	1	16	1	
28	Дубица	Дубичка	Б. Ђостајнички	Мићан Узелац	—	1	33	21	
29	Бос. Нови	Новска	"	Раде Боснић	—	1	44	22	
30	Чађавица	Ведовица	"	Ђорђе Мусулин	—	1	28	18	
Свега						28	8	1165	524

Осим овог прегледа српско-православних вјероисповједних школа у Дабро-босанској Епархији, постоји још „**Енглески завод за Српкиње**“, у коме се налази 18 ученица. Учитељице су: Анђа Јаковљевић из Грахова, Ружа Лукић из Б. Градишке, Софија Лаза-заревећ из Коњица, Берта Рабе из Келна (Пруека) и Ема Мисе-Брукс из Лондона.

Овај завод за православне српске дјевојке у Босни и Херцеговини постоји још од 1866 год. у племенитој намјери да спреми ученице за добре домаћине и учитељице свога народа. Школа је чисто православна, под управом и издржавањем племените српске добротворке Мис Аделине Паулине Иријене; те уз остале науке, предаје се наука Христјанска и црквено преније. Од пређашњих ученица, једна је као учитељица у Сребреници; 3 су у заводу; а многе су се и поудавале за учитеље и за кандидате свештеничке.

Више науке и вјемачки језик предаје госпођица Берта Рабе. Ручном раду и нотном цјевању учи дједу госпођица Ема Мисе-Брукс. У опште све се ученице обучавају у кујни, башти, и т. д.

О овој племенитој добротворки упућујемо поштоване читаоце нека прочитају чланак у „Женском листу“ од године 1887. страна 229 и 230., у коме ће видјети рад и пожртвовање вјезино у српском народу. У једно упућујемо поштоване читаоце нека виде преглед овог завода за 1886—1887 год. у листу „Дабро-босанском Источнику“ од 1887. год. стр. 63. **Б. П.**

О данашњем стању свештеничком.

Чусмо глас неколицине свештеника о стању њиховом; још један пут зазвонише нам у ушима звуци, који нас подсећају на данашњи живот свештенички у погледу материјалних њихових потреба и прихода. Ти звуци одавна су нам свима познати. Они су се често чули, али само у народу, а данас ево их одјекнуше широм Босне и Херцеговине, да их „Источник“ изнесе и преда сваком Србину, коме је макар мало стало до напретка и будућности његова пастира, свагдашег чувара вјере и морала, народних и вјерских обичаја и особина; да их покаже онима личностима и властима, које треба да знају и да хтједну поправити и довести у ред и склад, јер су и позвани за то.

Као свуда тако се и овди бир по кућама даје. Који свештеник има 150 кућа толико треба и бирова да скупи. Но на жалмот тако није. Свештеник један, који десет година врши дужност пароха није од неколико парохијана добио ни једног бира за све то вријеме, а таквих случајева има скоро у сваког свештеника. Има их, који за 12 година нијесу дали ни једног бира. — Данас се и плаћањем таксе за поједине обреде и чинодјејства полако заборавља од стране парохијана. Ето нпр. у мјесецу дана бијаше у једног свештеника пет вјенчања и није ни једно плаћено; нека попо мало причека, а ево је прошло од тада 2, 3, 4 и 5 година.

Нека се само узме у обзир несретни обичај наших Срба о даћама, крсним именима и свадбама. При таким приликама потроши наш Србин — сељанин велику суму новаца за пиће и јестиво, а свом свештенику остане дужан за свршено свештено-служење. Он о даћи једној потроши саме ракије за 300 гроша. А ће је други трошак? Данас се свијет наш све већма учи трошку и раскошу. Варошани у томе предходе сељанима и њима примјер даду а ови опет подражавају варошанлијама и на њих се угледају. У вароши потроши момак о својој свадби читав некакав капитал. Тако је и при другим случајевима. Свуда се види велика навада за расипањем новца, тако рекућ без рачуна. Сељаци такође не остају дужни. И они гледају да што боље и одговоре том ђавољем адету који се одавна увукао и улег'о у наш народ у другим крајевима, па ево и код нас, у нашој домовини

хоће да нађе склоништа и да се усели. При свадби на селу ђевојка — удаваља хоће сребрне павте узбашлије, алале или белензуке, ћурканицу, антерију или Фистан, ципеле, итд. а све то кошта новаца. И све то узме сељак на вересију, а за чекање трговац му набеша дво-и трострук рачун. — Према толиком и таком издавању новаца наших сељана на хаљине, јело, пиће и друге нузгредне потребе, хришћанин не плати своме свештенику за његов труд и рад. Сав приход наших свештеника састоји се од оног, што му његови парохијани даду. Но и с тим би били свештеници задовољни да им они издају то уредно и према заслуги. Али црн је њихов данашњи приход и добитак. Какав је данас свијет, свештеник покрај својих данашњих прихода „никад двије јаке за вратом.“ Па још, ако су му уз то парохијани спромашни, е онда таман је приход његов „ето година деведесет гроша.“

Свијет наш по селима тужи се да пропада и да како који дан све лошије стоји у материјалним средствима својим, који су данас неопходно потребни за опстанак и напредак појединих људи, читавих породица и цијелог народа. Заиста то и ми увиђамо. То се очигледно може видети. Али свијет не би пропадао толико због оних трошкова, које мора да издаје. Њега обара више његова непромишљеност. „Наша лењост удара порцију на нас двапут већу, наша гордост трипут већу, а наша лудост четири пута толику, колика је државна“ вели чича Аврам у Франклиновом „календару Рикарда Саундерса.“ Он двапут више троши него што треба. Он купује што није за њега и што му није нужно. Он се не задовољава са опанцима, које су му и његови прађедови носили, него он хоће чизме; ђевојка опет хоће ципеле или папуче. У опште купују оно, што није за њих једно за то, што је скупо по њихову кесу а друго што се не слаже никакo са њиховим животом, радом и позивом. При такој оскудици новчаној и задужености не пада сељаку на памет плаћање свештенику. Јер већина ко мисле, ако морамо да плаћама порезу, да трошимо о слави, свадби и даћи, ако сам принуђен старати се да се одужим трговцу, то није ми толика нужа да се одужујем свештенику. Сељак зна добро да ће га остали тужити

и присилити да плати, а попо његов може и чекати, нек стоји на вересију, па кад могнем, платићу. Тако с дана на дан, дуго стоји, вересија се не купи, а кад свештеник умре, то све пропада. Ником онда и не пада на памет да јадној удовој попадији и ђечици поповој донесу крајцарицу коју, што су остали дужни. Слабо се ко ражали гледајући оно жалосно стање, у коме се налази породица умрлог попе, нико се не сјети голотиње и босотиње њихове. Тако сирота пошље мора се потуцати од немила до недрага, те по свима и злим и добрим тражити рада. Нужда закон мјења и у овој прилици. Глад, сиротиња и бједа наћерају је да пере кошуље по кућама туђим и да послужује другог. — Један не давно умрли свештеник овди у близини али у другом котару има читаву хиљаду форинти у народу вересије. Да боме да се тај новац никад скупити неће и да је коначно пропао.

Овди је обичај прије био, да чоха, којом упокојеног у спроводу покрију припада свештенику дотичном. — О већим празницима, кад се пишу имена живих у појединим породицама да се при „денијама“ спомену и прочитају у јектенији, плаћао је и плаћа сваки за свако име по 2 крајцара и тај новац припадне дотичном свештенику, а данас? Данас су татори и црквена општина преузели све то у своје руке. Они тим управљају. Они пишу имена, они наплаћују, они дотичну своту остављају у црквену хазну, а свештеник хтио не хтио мора да се задовољи са неким малим дјелом, кога су му они одредили и ког му из црквеног новца дају.

У нас ваљда никад није ни било тог обичаја, да парох купи по парохији вуну, масло,

сир, сјено, дрва, јагањце и јариће као што је и данас обичај по другим крајевима Босне и Херцеговине. Тога код нас можда није ни било а све и да је било, доста то да га данас нема ни од корова и да се и спомен о њему одавна изгубио. — До данас кад би свештеник односно његов ђак разносио водицу о коме посту, давали би по шаку граха, о Крств-дану суво месо, а о великом четвртаку купљена су јаја, но разумије се да је та добит и то давање њихово слабо, врло слабо, баш као оно, што поћ Мићо вели у Горском вијенцу: „Ђавоље је њихово давање.“ Но прије неких времена то нам је од предпостављене духовне власти забрањено, и наређено да хришћани у име тог давања у граху, месо итд. дају годишње 10 новч. од сваке куће. Може ли та наредба ступити у живот и хоће ли парохијани давати то, сваки ће свештеник најбоље знати. То ће ићи врло тешко, готово никако. А на против одучити их да свештенику не дају месо, грах, сир, масло и др. то ће једногласно бити усвојено од свију и престаће тај обичај одмах, док им се наредба о том прочита и до знања стави.

Толико сада о свештеничком приходу и о том како плаћају парохијани своје пароху.

Нека покренути споразум и изношење истинитих прихода свештеничких уроди најбољим плодом. Нека ријечи наше браће свештеника побуде дотичне да се уреди дотација наших свештеника саобразно науци православној, достојанству цркве и свештеника а нека буде према стању и материјалној могућности нашег народа.

Зворник, Срећење 1890.

Д. О. у.

Допуна опису манастиру Моштанице.

Читајући 10. број цјењеног листа „Босанске виле“ од прошле године и у читању наиђох г. уреднице, на опис манастира Моштанице, па ми се чини да тај опис није баш тачно изведен. Сад пошто ћу ја по приповједању старих људи доставити овдје, оно што није учињено, то

нек ми првашњи описивач г. Костић, за то не замјери, а ви г. уреднице молим да ову допуну у ваш цијењени лист „Б.-Х. Источник“ уврстити изволите.

По народном приповиједању, на истом мјесту гдје је сад манастир, спаљено је тијело св. великомученика Тео-

дора Тирона, од ког је сама рука остала као мошти, и од тог добио име је мн. Моштанице, као год и ријека, што тече испод њега и утиче у Уну. Да су га зидали Немањићи, то су до данас многи потврдили и којекаквим наводима доказивали, зато мислим дабаш није о том нужно говорити. По свој прилици биће заиста, да су за вријеме Лаудонова војевања по босанској Крајини, калуђери из њег побјегли преко Уне у Хрватску и настанили се више Костајнице у селу Комоговини. На молбу њихову допусти им тадашњи ћесар и начине себи манастир којег прозову Моштаницом, јер су одмах у њег смјестили руку св. Теодора, а неки га послје прозову „Комоговином“, и претворе га неки други послје њих у мирску цркву, у ком се и данас та света рука налази. Од ствари што је остало иза калуђера, то неки Турци однесу, и манастир поробе са свијем, па најпослије га и запале, да су само голе зидине остале.

На неколико десетине година пред долазак серашћер-Омерпашина у Крајину босанску, да мало укроти бијесне аге и бегове, козари чувајући благо по шуми у том крају, опазе да некакве зидине виде у шуми, отиду и докажу својим старијим, а ови опет свом бегу. Бег им допусти да отиду и виде. Кад су дошли к њему, кад ли све по њему и око њега букве и јелићи, као какве каце порасле. Кад су се заиста увјерили, да је зидина манастирска, то отиду капетану дубичком, јер се он налазио у његовој капетанији и кажу му. Капетан јави везиру а везир владици тадашњем — на које добију заповјед, да се има око њег искрчити и до њега добар пут направити, као што и учине. По заповједи тадашњег босанског митрополита отвори га тада најпрви калуђер именом Влајинић, родом

из села Градине спрам Јасеновцем, и још један свештеник именом Котур, тако прозван по селу Котурови, које се находи више манастира. Они га на брзу руку оправе и доготове док је тадашњи митрополит у то вријеме своје путовање по Крајини довршио и до њег дош'о одмах га посвети, а Влајинића произведе за игумана да управља манастиром; а он отиде у Сарајево. Кад је по том прошло неколико година Влајинић умре а Котур остане за мало у њему, јер га Турци код капетана приједорског окриве и по жељи њиховој посијеку га више Приједора у селу Гаревцима крај пута, гдје му се и данас гроб познаје и зове „попов гроб“ Послије Влајинића и Котура дође у њега неки Ђурађ Гоић који је у монаштву добио име Герасим и као игуман управљао манастиром. Родом је био из села Свињухе од Новог. Он и браћа му протосингел Гаврил и јеромонах Стојан били су тад једини који су свршили богословске науке у Пакрацу (Славонији) од оновремених свештеника. Они га прекрију и боље украсе, али Пецијина буна учини те изгори и опусте, „ког је сам цар турски кашње дао оправити,“ као што г. Костић у „Вили“ наводи. По смрти Герасима Гоића, долазили су иза њег' ови калуђери редом: игуман Григорије Цвијић био је родом из села Апетоваца, јеромонах Ђурађ Трмошљанин родом из Баусоваца, игуман Аганија Вујасиновић из села не зна се ког тачно, игуман Ђурађ Лукач родом из Драксенића, јеромонах Гаврил Качавенда родом из села Јеловца, јеромонах Никифор Мајкић родом из Јапре Мајкића, архимандрит Кирила Аџић и игуман Паисије Филиповић.

Сад по окупацији, кад је манастир поправљан с лијеве стране у зиду ниже

пјевнице а више појаса нашли су зидари шупаљ зид од два метра дуљине и изгледа као димњак округао, у ком је нађено ребро као да је од средњег чељадета на ком се познаје да је резато и по ком се резању мора судити да то мора бити од некакве светиње, кад се у тој шупљини нашло. То исто ребро опет је на исто мјесто ставито и онијем истим каменом затворено с којим је отворено. При врху у зиду нашли су у олтару два велика лонца са заклопцем на њима од босанске рукотворине, тако исто у средини храма више пјевнице по два и на сваком заклопац, па и ако се чине малени може у сваки од прилике стати до 15 ока, воде ови лонци опет су узидати на истом мјесту. Ја мислим да бољи и миловучнији глас читање и пјевање издају. При земљотресу 1861. године испао је један из кубета камен, ког су једва два човјека могли подигнути, — те су га опет зидари на оно исто мјесто уметнули.

Још ћу и то навести, да више манастира источно има једна природна пештера у којој су се неки од монаха испаштали, као што се у њој недавно испаштао неки Пајо (Павле) Грујић пустињак и то родом из села Бабића, парохије Козарачке. Кад му је било 20 година научи правити пушке, али то остави те једном ровећи и копајући ископа из земље нешто новаца и однесе их у шуму да сакрије од других. Послије кратког вре-

мена пође да их ископа али не могне погодити оно мјесто гдје их је оставио те од муке полуди. Цијелу годину дана живио је у шуми и по њој одајући он никад кући не би долазио и још по цијелу седмицу да ништа не би јео. Пегови рођаци не могавши више то трпити, него га ухвате и са собом одведу манастиру Моштаници да га лијече. Чим је дошао одмах отиде опет у шуму и нађе ту пештеру, те се у њој настани. Неки стари Али-бег Џинић одајући по кметима дође манастиру, који је тада био као и данас што је својина Џинића, да види манастир, и у разговору кажу му калуђери за тог Пају, он им одговори: „Ово је трећи пустињак, што се у овој пештери испашта, како моји стари памте, него не дирајте у њег, већ му подајте запру (јело и пиће), ако ви не ћете ја ћу то учинити.“ Он је живио у њој до 20 година и живећи у самоћи све је бјежао од свијета а највише од женских, на које не би никад хотио погледати, докле год не би отишле од његове пештере. Пред смрт пресели се у једну мању пештеру и умре, из које кашње калуђери изнесу га и код манастира сахране. Од како је тај Пајо пустињак умро има до близу 30 година. Сад само толико о том манастиру док други пут што више дознам.

Приближежно :
Симо Стојановић,
свештеник.

Питања.

1. Кад се износи плаштаница на велики петак и којим поретком ; кад се уноси на Васкрсе у олтар и полаже на престо, и кад се скида са престолола ?

2. Какве узгласе треба говорити на пошле-

дованију св. страсти, пред јеванђељима на малим јектенијама ?

3. Ко додаје архијереју кадионицу ако је бакон запријечен тада другијем послон, и може ли мирјанин или клисара

Одговор.

1. Прије него што се почне вечерња, донесе се плаштаница у олтар — ако не стоји увијек у олтару — и положи на престо. У вријеме појања стиховних стихира, свештеник (са ђаконом) кади плаштаницу са четири стране и тај мирисни кад представља мирисе, у које је Јосиф с' Никодимом увио божанствено тијело (Муравијева: Писма о служби Божјој у прав. цркви, српски превод стр. 118.). Вијерни међу тијем запале своје воштанице. А кад појачи, или који свештеник у олтару почне појати погребну пјесму: *Тебе ѡд'кљущагоса св'ктѡмъ . . .* тада свештеник, отворивши прије царске двери, дигне плаштаницу са часне трапезе, изнесе је на глави из олтара на сјеверне двери на сред цркве, и положи је на приуровљено мјесто, које се тад претвори у гроб Христов. Пред свештеником иде ђакон са *јеванђељем* и свјећоносци са свијећама. Јеванђеље полаже свештеник над плаштаницом. По *нынѣ отишдеши* свештеник или ђакон кади гроб са четири стране три пута, а појачи поју тропар: *Благообразныи Іосифъ . . .* (два пута), онда: *Глава и нынѣ* и пјесму: *Міроносицамиъ женамиъ . . .* По кађењу два се пута метанише, па онда се цјелива плаштаница у ране на ногама Спаситељевим, па се опет учини једно метаније. Свештеник, чим цјелива плаштаницу (гроб), улази у олтар, говори: *премудрѡсть* и отпуст са царских двери. Иза отпуста царске двери затвара и завјесу навлачи. Док вијерни цјеливају гроб Христов, свештеник обавља *мало повечерје*, на коме се поји и прописани канон. — Ако *Благовјести* пану на велики петак, тада се и служба служи и то свагда Златоустова. У томе случају бива износ плаштанице *на повечерју*, т. ј., пошто се очита *Б'крсю ко единого Бога . . .* отвори свештеник царска врата, окади плаштаницу, и при појању пјесме: *Тебе ѡд'кљущагоса св'ктѡмъ . . .* узима плаштаницу са часне трапезе и износи је на сјеверна врата на сред цркве. За овијем поји се тропар и пјесма, као као што смо напријед споменули. Док траје цјеливање, поји се канон и свршава повечерје (ср. П. Лебејева: Наука о Богосл'женіи прав. цркви. д. 2. стр. 119.). — У суботу на јутрењој опет се обноси плаштаница, и то пошље великог славословља, кад се стане тихо и лагано појати: *Св'тѡмъ Боже . . .* „Премда се чини — говори А. Николајевић Муравијев у својим *тисмима о служби*

Божјој (стр. 121.) — да је овај обнос највише само понављање вечерњега, опет јутрењи обнос друго значи, у вече само полажемо у гроб божанствено тијело као Јосиф; а сад обношење плаштанице око цркве са барјацима значи, да је Господ и онда, кад је земаљски почивао, радио као побједитељ и цркву своју заклонио раскопавши пакао.“

Пошље литурђије на велику суботу настаје, као што се Устав изражава: *велико читање дјела апостолских*; а на сами Васкрс рано и прије јутрење поји се канон велике суботе и завршује по Уставу са тропаром: *Сгда снизшелъ еси . . .* Кад се овај тропар отпочне појати, отвори свештеник царске двери, и на *исте* уноси плаштаницу и положи је на часну трапезу (*Попеченіе православной църкви о спасеніи мѣра*, стр. 233.). Одмах за тијем запоји свештеник из олтара: *Воскресеніе твоє Христе Спасе . . .* и т. д. —

Плаштаница лежи на часној трпези све до пред вечерњу Спасовску; скида се на 9. часу, кад се завршује круг пасхални пјесам (*Церковныи Б'ктникъ* од г. 1889. бр. 10. стр. 186.)

2. По *Посл'дованію страстныа седмицы* говоре се ти узгласи овијем редом: пред првијем јеванђељем: *Іакѡ твоа держава . . .*; пред 2—м: *Іакѡ подоваетъ . . .*; пред 3—м: *Іакѡ благослови сѧ и прослови сѧ всечесное и великолѣпное имя твоє . . .*; пред 4—м: *Іакѡ ты еси Богъ нашъ . . .*; пред 5—м: *Б'сди держава царствіа твоєгѡ . . .*; пред 6—м: *Іакѡ благослови сѧ всесв'тѡе имя твоє . . .*; пред 7—м: *Іакѡ та хвалитъ всѧ силы небесныа . . .* Пред кондаком и пред свјетилен говоре се обични узгласи, што долазе пошље 6. и 9. пјесме.

3. И ако по црквеним правилима и црквеној уредби (ср. VII. вас. саб. пр. 14; лаод. саб. пр. 15.), имају право само од епископа посвећена лица да читају, поју, па и у цркви да послужују, ипак је већ свуда у обичају (и у руској цркви: ср. *Церковныи Б'ктникъ* од г. 1889. бр. 41 стр. 705.), да се и другијем *благочастивијем* људима допушта, да читају, поју и послужују у цркви. Кад дакле горња правила, као и друге уредбе, које се односе на овај предмет, *условно* појмимо, т. ј. кад је ријеч о *добрим* и *побожним* људима, онда мислим да може додавати кадионицу свештенику, по потреби и владици, и човјек, који није за ту службу канонички посвећен.

Т. А.

Једна ријеч.

Поздрављам те, драги „Источниче“, данас, кад си обукао и херцеговачку хаљину, те се и назвао „Босанско-Херцеговачки Источник“. Слободно смијем рећи, да си и без те преобуке мислио и дјелао хришћански и српски, а то и јест светиња Србину православном. Знајући те као таковог од твог почетка, нијесам ни мислио, да ти нијеси Херцеговац, колико и Босанац — па ево и твоје руво, као и твој унутрашњи дух рада, очитује нам твоје братске мисли, сведене у твоје досадање радове, који су ишли на умно и морално унапређење, како свештенства тако и његове драге пастве. У том правцу дјелати, ширећи свету српску и православну мисао, од тебе се заиста највише и захтјева; као такви остаћеш и Херцеговац колико и Босанац, па да и нијеси добио ову нову хаљину; а што си на томе радио да је добијеш, није ни мени могло бити да ти не рекнем ове свете ријечи, и ако смо ми и до сад били једна душа а два тјела, угријана једном крвљу, оживљена једним духом: „Се ниње, што добро, или што красно, но жеже жити братији вкупје“. — Ми осјећамо потребу заједничког живота — а на том треба и да дјеламо што више можемо — па ће тај заједнички живот уродити добрим плодом: само у будуће остани нам на челу, као што си до сад, и ми ћемо са радом и потпором доказат да смо вољни проводит заједнички живот, који ће ићи на корист наше српске цркве и народа.

У то име Боже нам помози!

— Ова моја једна ријеч, која, Боже здравља неће бити задња, колико се знало и умјело, а што се погријеши, нек се и опрости, јер нико није без погрјешке — ова ријеч иде на то, да ти понудим моју слабу снагу, да је употребиш на корист нашег заједничког рада. Зато ћу у овој ријечи и рећи, да нам је данас најнужније радити на нашем умном унапређењу, како би могли разумјети ово вријеме у коме се находимо. „Источник“, као свештеничка књига, а преко тога и народна, јесте не мало врело и источник православне науке и народног просвјећења, и као таковог и моја је дужност братски предуерести и на то врело доћи те се напојити водом просвјећења.

Овијем као да те хвалим, но мени то није намјера, јер ми је жеља, да свакога рад хвали,

а тебе „Источниче“ рад на бранику српске цркве и школе, рад на учвршћењу братске љубави међу нама свештеницима, међу нама и нашим народом, међу самијем народом. Тим путем ко-рачајући беру се слатки плодови за читав народ, тај пут довешће нас до сретнијих дана.

Ја истина ово не рекох де те сјетујем, јер си лијепијех дана проживио, као наша школа, међу нама и нашим народом, па си видио рану на тијелу нашег свештенства и народа — испитао си је, видио си је, па сам увијерен, да си нашао лијек једини: међусобну љубав и прегоријевање. На томе радити, нама као народним духовним љекарима, данас је баш најпрече; а да те и не молим, ти ћеш пред нама, јер ти је то и задатак — само од нас нека буде да те не заборавимо, као што, ако Бог да и нећемо.

По томе ће нас познати учитељ Христос Господ да смо његови; јер међусобна љубав потребна је колико за сретан и миран живот овог кратког вијека, толико је она путовођа вјечног живота. Огледало хришћанског осјећања и братске љубави огледа се у дјелима а не празним ријечима; она треба да је дубоко урезана у листове нашег срца, па ће бити више дјела за опште добро, а мање бораца, за личну срећу и славу, којима је све једно ма пропао цијо свијет кад је њему добро. Оваки има, што народ вели „труњаво срце,“ јер у срцу плаче кад се други смије и обратно; оваке црве у оној рани на тијелу нашег народа треба исправљати па да изгуби важност она народна ријеч: „ко ти ископа око? — Брат! — зато је тако дубоко!“

„Душа је благо“ — право рече наш патњама трвсни народ, који је и царство изгубио због „труњавог“ срца појединих славољубаца и себичњаковића; па држећи се тога непропадљивога блага, ето остаде још жив и дочека и ове околности у којима се још више треба да сјети тога блага. Народ мора бити чиста на гувну развијана пшеница, а пљеву нек носи бујни вјетар; само нама вејачима у памети треба да је: нек нам не пропадне које зрно, однешено вјетром у пљеви своје гордости, себичности, славољубља и свезаности итд.

Ријечи божије за наук треба узет, па ћемо јасно виђети ко оде пред истину оправдан: „митар“ или „фарисеј?“

Међусобан, љубезан и без притворности живот, очитује се ријечима самога Бога и учитеља свијета о ономе малом дару оне сиромашнице; то нам показује, да се не презиремо но узајамно почитујемо, јер „није нико тако силне моћи, да не треба и мале помоћи;“ ту је источник међусобне и заједничке радње, наслањајући се један на другога, и олакшавајући један другог личне па и опште тешке дане; јер их имамо доста, па и сувише. Зато и вели свети Апостол: „старајмо се за оно чиме би водили на добро један другог: — а такви је мио људима и угодан Богу;“ а то нас дужи и закон наше свете вјере: „да који смо јаки, слабије придржимо, а не себи да угађамо;“ а у том не сметнути с ума и ону народну ријеч, која вели: „кусалом ме залаже, а дршком ми очи вади:“ у оваком случају слабијем се не скидају теготе, но му се још товари и на душу и на тјело, а све из онога: „ја хоћу славе!“

Сви знамо дивне ријечи српкиње, остарјеле Јевросиме мајке: „Боље ти је изгубити главу него своју огријешити душу;“ па ипак, у доста случајева из дана у дан имамо прилике изрећи ову Спаситељеву опомену и имајмо на уму је!:

„А ти! зашто укораваш брата свога?“ — Бог је судија и онај који чита срца еванџелија — „Зло је, дакле и опште лично помислити, да ја могу што и како хоћу“ јер наука вјере вели: „Не да смо вриједни, од себе помислити што, као од себе; него је наша вредноћа од Бога.“

Послушајте како српски православни свештеник говори:

„Ни дрвље, ни камење, ни воде, ни врлети,
 „Ни звјерје, ни гади, ни све паклене авети;
 „И мисли какву год хоћеш, још невољу
 љуту —
 „Ништ' не смета оном, — ко је на божијем
 путу“.

То је опробана истина на апостолима и мученицима појединог народа, тако и читавог човјечанства. Све незгоде и неприлике не зауставише ученике истинске вјере на путу среће човјечанства, јер у њиховим душама дар Духа светог уроди: издржљивошћу, миром, љубави дуготрпљивости — **чистом и тврдом вјером**. Ми свештеници, скромни пријемници својих светих учитеља — својим заједничким радом и међусобном љубављу, доказаћемо да смо на божијем путу; јер тако и они чинише, па и нама у аманет предадоше.

„Источник“ и ако са овом годином не предузима свој почетак, али ипак налази се у почетку свога живота: његов живот и опетанак од нас зависи, а и треба да зависи, јер је то наше гласило, па и слика нашег заједничког рада пред осталом нашом браћом иза брда и ријека наше домовине. — Он, као један међу нама, треба да је вриједан и обрађен, у границама наше могућности умне и материјалне; — будемо ли, дакле, и у неколико чинили њему, а преко њега и нама на корист, у тим границама — неће се ни онда на нас тужит, као што нећемо у таком случају, имати узрока ни ми на њега се тужити.

„Сваки је почетак тежак“; — а како је свештеников рад свет и веома користан за живот људски, то имамо разумијети да је и претежак рад једног нашег гласила, особито, ако буде остављен на плећа свога уредништва, а заборављен од нас самијех. Идући заједно, олакшаћемо живот и рад свој; само ћемо тако моћи изградити тешке задатке, који су нам као Србима и православним свештеницима, од Бога и народа Српског задани; а то се може виђет и у овом нашем гласилу, савјетујући један другог и молећи један другог за братски разговор и потпору на нашем путу, као што и морамо чинити.

Ми се, пак уздамо, да ће нас и он око себе привијати, тражећи од нас оно шта можемо и колико можемо, разумјевајући наше свештеничко стање, могућност нашег рада и околности у којима живимо, и у којима имамо полако и смишљено поступати, да не буде „гора задња но прва“. Но привијајући се један уз другог и наслањајући се један на другог, боље ћемо се упознати, договорити и сложити, па тако сложити и порадити, да испунимо заповјед свете цркве којој служимо: „... да једну мисао испо-вједамо“ . . .

Данас је баш тежак положај српско-православног свештеника, јер он хоће да издржи Србина чиста и свијетла, да му одржи карактер, и понос, да га очува у нади, да му предњачи у свима часовима његова живота и рада, како на дому тако и у јавном друштву. Па, да би један другог помоћи могли пружити — не заборављајмо се! По ријечима боговидца Мојсеја: привијаћемо срце своје око ријечи светог писма, те их казиват синовима својим; . . .

то су ријечи — вође спасења; а „који трпи до конца тај ће бити спасен!“

Сада у почетку ове године, у почетку не извјесне будућности, имамо промислити на прошасте дане и радове своје, те сви на себе промислити носећи свој тешки задатак са вјером и љубављу и опраштајући један другом

— Наш „Источник“, овако умножен и проширен, као наша не мала школа, у којој се пише, а и треба да се пише тоном за нас докучљивим, тоном који ће бити на прво прочитање и објашњење; — треба братске потпоре, како би могли издржати борбу овог времена. — Данас

имамо доста учинити на поправци и свог и народног умног унапређења. Али народу, који стоји на већем умном положају, тим му више и прије придолазе напредније уредбе и мисли; према томе подржимо и ову нашу школу, да — ако нам послужу на корист; но, не заборавимо, да то више од нас зависи.

Што не можемо нијесмо ни криви; а у томе нам неће нико ни замјерити, те ћемо, за срећу и божији благослов, радити онолико, колико смо у стању умног и материјалног.

„Амин Боже! — Хоће, ако Бог да!“

На „Сретење“ — 1890. године.

С. Л. П.

Извод свештеничких сједница у појединим протопрезвитератима Дабро-босанске Архиепископске.

I.

У протопрезвитерату Бос. Костајничком, у првој сједници свештеничкој овог протопрезвитерата, држаној 26. новембра 1889., између осталог у тачци 2. закључено је једногласно ово:

„Како су свештеници остали у погледу данашњег права, народна пасторчад; те сваки, пак и најгори изрод може тужити свештеника и сплетке му правити, како код духовне власти, тако исто и код политичке; — зато је предложено да нико не може свештеника тужити, и представљати вишој духовној власти, него у погледу тога — ако когод има што против свога пароха, да има прво доставити протопрезвитеру, а исти да има сазвати ванредну свештеничку сједницу, на којој ће се ствар изводити и по потреби доставити високопречасној Конзисторији у Сарајево.

II.

У протопрезвитерату Власничком, у првој сједници свештеничкој држаној 30. новембра 1889. између осталог закључено је:

1. да се свештеничке сједнице четири пута у години држе.

2. Да се све конзисторијалне окружнице и наредбе у засебни протокол тачно од ријечи до ријечи уведу, и да сваки свештеник у идућој сједници на преглед поднесе;

3. Да се од стране свештенства поднесе молба АЕ. М. Конзисторији, у којој да се моли за побољшање и уређење свештеничког стања;

4. Да се свештенство најозбиљније придржава конзисторијалне окружнице од 23/X. 1889. број 1835. и да и у будуће тачно и савјесно врши своје свештеничке дужности, те тим да оправда свој високи свештено-пастирски и учитељски позив.

5. Да се до сад постојећи рђави и неваљали обичај у народу при склапању пријатељства двију породица, то јест: при женидби и удаји, кад жеников родитељ или старатељ иде први пут у кућу свога пријатеља ради мира, ће му се силом потражује од 5—15 дуката, који можда нема а многи нијесу ради толико дати, те се због тога мјесто мира немир, а мјесто пријатељства непријатељство порађа — да се забрани.

6. Да сваки свештеник у својој парохији несогласне супруге позове да идућој сједници на расправу дођу.

У другој сједници свештеничкој овог протопрезвитерата, држаној 10. јануара 1890. између осталог закључено је у тачци 4. пошто је претресано свршавање свештеничких чинодјестева и црквених обреда, да се у томе сви свештеници једнообразности придржава;

6. Да свештеници, осим „Босанско-Херцеговачког Источника“ још три духовна часописа држе и то „Хришћански Весник“, „Истину“ (ваљда „Глас Истине“ или „Весник српске цркве“) и „Просвјету“; и да те листове на сједницама а и другим приликама читају.

III.

У *протопрезвитерату Прњаворском* у првој конституираној сједници свештеничкој држаној 19. јануара 1890 закључено је у тачци: 3. да, у случају смрти кога свештеника овог протопрезвитерата имаду сви свештеници доћи на спровод. Случај смрти имаде се одмах јавити протопрезвитерском уреду, а уред ће све свештенство ради тога позвати. Никакав свештеник нема права награду какву за тај труд тражити.

IV.

У *протопрезвитерату Бос. Градишком*, у сједници држаној 12. октобра 1889 између осталог рјешено је и закључено је у тачци: 3. Почем је у народу морал доста занемарен и напуштен, а узрок је томе многе смјесе разних нација, које су допријенеле, да народ наш у моралу поклизне, тога ради одређено је: да се све јавне блуднице имаду строго укорити, а у исто доба и добро их посавјетовати, доказујући им какве их рђаве посљедице у будуће чекају.

4. Почем се у народу нашем дешава и тога: да здрави људи иду по свијету да просе, те да отуда себи и својој породици добију насушни љеб. Чег ради данас је овдје одређено да се на јавним зборовима имају укорити сви они, који су здрави и просе по народу; и да у исто доба буду посавјетовани, да се раду и труду привикавати имаду, а народу да се предочи и докаже, да је здраву грешно подијелити, као што је грешно богаљу неподјелити.

6. Пошто је у наш народ обичај ушао, да му крвни и блиски сродник или пријатељ кумује, као што се је овдје већ и освједочило, да је брат своје сеестре дјецу држао, и обратно. У име тога наша је сједница одредила, да се такви обичаји у будуће искорењавати имају. Даље у сједници држаној 18. јануара 1890., закључено је у тачци:

1. О крађи, за коју су били позвани грађљивци из протопрезвитерата и неколицина их дошло к сједници, ће очито признаше — по савјету свештеника — своју кривицу и завјето-

ваше се, да више неће зло чинити и да ће се са свим крађе оставити.

3. Рјешавано је о звонцету у св. олтару те једногласно признаше, да звонце није пристојно у св. олтару држати нити с њим звонити, јер по искуству освједочено је, да је то римске цркве обичај, те за то желимо, да би се по благослову Његовог Високопреосвештенства укинуло. (Укинуто је. Уред.)

4. Одређено би да сваки свештеник састави по једну сходну бесједу и на идућу сједницу 15/III. т. г. донесе. Овај предлог је врло добар, који свештеници признаше, јер ће се практицирати у састављању слова, бесједа и црквених проповједи, које ће се, ако се која за добру нађе давати у штампу.

6. Пошто на селима није обично држати или ти служити, Преждеосвећену службу у овом протопрезвитерату уз часни пост, би одређено да идућега часног поста дођу служити у градишкој цркви ради практике сви свештеници на по се и т. д.

V.

У *протопрезвитерату Кључком* у сједници држаној 23 октобра 1889 између осталог закључено је у тачки:

5. Да свештеници савјетују дјевојке и младе невјесте да на сајмове — пазаре не иду, и то да им њихови старији укућани забране. Ако дјевојке иду, тиме худе себи и затвара врата своје отмјеније среће. Младе невјесте својим путовањем навлаче на се сумњу те ова између ње и њеног мужа порађа неслогу и мржњу, и на посљедку дође до тога да странке потраже развод брака. — Истина овој злој и новој навик, свештеник не може одмах на пут стати, него ли појединог домаћина може обавјешћавати: како то донаша рђаве и неугодне посљедице, те да у случају непослушности и строжије се мјере предузму и т. д.

У *сједници држаној 25 фебруара 1890* закључено је у тачци:

1. Да свештеници боље обратe пажњу на поједине парохјане, који из недостојних узрока у друге парохје одилазе ради причешћавања, тако, да их има да и без саме исповједи усуде се примити св. тјело и крв Христову. Ову погрјешку свештеник лако може код непознатог лица учинити;

2. Да свештенство сваке недеље и празника цркве отварају, негледајући на то, што народ слабо иде, јер свештеник треба да народу углед даде и цркву сваке недеље и празника отвара и св. службу врши.

3. Да сваки свештеник у својој парохији прогласи вријеме Божије службе, и онда да почиње на одређено вријеме, а не да очекује народ, који вишим бројем и послје подне долази, јер очекивањем скрати се вријеме у коме се не може тако велика задаћа тачно извршити. Ово ће народ постепено убичајити и благовремено почети цркви долазити.

4. Да сви свештеници у свој парохији — нурији, преко народнијех кнезова поради да се гробља ограда (која су трњем порасла и почисте), и то која су на народној или властитој земљи, са означеном границом, опеади живицом двоструки ред трња а око истог плот док се трње прими и укорјени; неће ли се то, онда с тарабама или плотом оградити

5. Сви једногласно закључише да озбиљну и особито нажњу оброте на пеовање, које се на данашње доба код поједини распалило, те тиме пржи и кужи побожност у нашем народу, који за те пеовке није знао до прије 10—12 година. Сви се свештеници зарекоше да ће најенергичније и благом ријечи Христовом и науком ту опаку љагу искорењивати из народа и т. д.

VI.

У протопрезвитерату сребрничком, у свештеничкој сједници држаној 31. децембра 1889 год. између свега рјешавано је у тачки:

(Наставиће се.)

2. Да се у погледу побољшања свештеничког стања преда општа молба АЕ. М. Конзисторији;

3. Једногласно сви се свештеници зарекоше да ће се према конзисторијалној окружници од 23. окт. 1889. год. број 1835 строго владати и одговорити свештено-пастирском позиву.

VII.

У протопрезвитерату Гламочком, у свештеничкој сједници држаној 14. јануара 1890. између свега рјешавано је у тачки:

1. Прочитане су и претресане све окружнице конзисторијалне од 1889. године;

2. Положена је претплата на лист Источник и сједничке записнице;

3. Дотични протојереј читао је и објашњавао је недељна и празнична евангелије од митрополита Стефана од 1823 год. издано.

VIII.

У протопрезвитерату Бугојничком, у свештеничкој сједници држаној 1890. рјешавано је и закључено је у тачки:

1. Да сви свештеници редом служе божествену литургију у бугојанској цркви ради оцјене, и свакоме се одреди нарочити дан зато;

2. Да сваки свештеник набави „Купцјел“ (суд за крштавање дјецe) по селима — по домовима;

3. Да се сва гробља морају оградити у сваком селу — парохији и у њему направити по једну капелицу.

О васкресним јајима.

О празнику Пасхе (Васкрса) православни Хришћани поздрављају се и љубе један другог, но осим тога они чувају међу собом још и тај побожан обичај, да се о овом празнику даривају један другог у црвену боју обојеним и нашараним јајима. Обичај даривања обојеним јајима налази се по свој источној православној цркви. Овај лијепи обичај влада по свима земљама гдје Срба има, по Грчкој, Русији, Румунској, Бугарској; њега се налази међу православним Хришћанима у азијским предјелима, у Ми-

сиру, Ливији и т. д., укратко ово је обичај свега православног свијета, гдје год се налази православних Хришћана. (Овај обичај у неколико је и код Хришћана западне цркве, а код наших босанских римокатолика је задржао се још и данас у пуном јеку, као и код православнојех. Наши Мухамедовци немају тог обичаја, али им је мило ако им који Хришћанин пошаље „шарених јаја на „пекшеш.“ Оваком се дару сваки Мухамедовац радује и волијети једно шарено васкрсно јаје, него ли да му бијел талир даднеш).

Сад да видимо од кад је тај обичај постао?

Употреба обојених јаја потиче још из давних старина. То је постојало још и код незнабожачких народа. Обојена јаја незнабожачки народи ставља ли су у почетку нове године на сто и давали су на дар својим добротворима. Највише су их бојили у црвену боју, јер су стари Келти поштовали црвену боју и сматрали је најљепшом од свију боја. Становници Персијски поздрављали су се и честитали један другом празник нове сунчане године (20. марта) јајима, која су бојадисали разним бојама. Овај обичај дуго се времена находило у Францеској, Италији и Шпанији. Познати природњак Плиније је приповиједа да су Римљани употребљавали обојена јаја при различитијем играма, при обредима богослужења, а приносили су их и у име очишћења својих гријехова. Плутарх објашњује узрок тога обичаја овим начином: јаје представља Творца све природе, који све врши и у којем се све стиче и свршује. Јаје, као сунце које све оживљава и које својом топлотом рађа и производи, приносили су из поштовања идолу Бахусу. Стари филозофи објашњавали су своја учења о постанку свијета — сликом јајета. Мисирци су јајетом представљали облик свега свијета, и у облику јајета клањали су се добротворном божанству Кнефу. Грчки и римски филозофи изражавали су јајетом радну силу природе. Стари Персијанци објашњавали су јајетом почетак и развитак свијета. По њиховом мишљењу у почетку није било ништа друго осим божанства; сва створења пливала су у тами. Најпослије роди се јаје, које ноћ покри својим крилима; а Творчев старији син — Љубав, бринуо се да јајце сазри. Кад се јајце развило у плодотворну снагу онда се откри васпона, од које се одијели сунце, мјесец, звијезде и остала створења. Персијанци су славили јаје у својим светим пјеснама, а у спомен тога јајета почели су употребљавати и даривати се обојеним јајима. Нарочито изливена јаја чували су у својим храмовима, као образац оног јајета из којег се све развило.

Од кад се тај обичај појавио међу Хришћанима и за што? и од кад су Хришћани почели један другог поздрављати и обдаривати се обојеним јајима у дане св. Пасхе? и шта значи тај обичај?

Обичај даривати се црвеним јајима у дане свијетлог празника Васкрсенија Христова, као и многи други побожни обичаји, пренесени су и примљени из Грчке, од грчких Хришћана. У Грчкој још из памтивијека па све до данас очувало се о том ово предање:

По вазнесењу Исуса Христа, Спаситеља нашег на небо, света равноапостолна Марија Магдалина, дошавши у Рим да ту у просторици проповиједа св. јеванђеље, изађе пред тадашњег римског императора Тиверија I., и давши му на поклон у црвено обојено јаје поздравила га је ријечима: Христос васкрсе! и тијем поздравом почела је пред њим приповиједати о Васкрсењу Христа Спаситеља. Први Хришћани дознавши за тај прости и срдачни поклон равноапостолне Марије Магдалине, почели су се на њу угледати, те се у дане успомене Христова васкрса етадоше међусобно пријатељ пријатеља даривати црвеним јајима. Послије се тај обичај мало по мало рашири по свој хришћанској цркви међу посљедоватељима хришћанске вјере, док није постао општим хришћанским обичајем Велика древност овог обичаја не подлежи ни каквој сумњи: све Хришћанске цркве, па и оне које нијесу чисто православне, чувају тај обичај, и једногласно говоре, да он постоји у Хришћанској цркви још од првих времена Хришћанства, и да води свој почетак по примјеру равноапостолне жене св. Марије Магдалине. (види о том састав Економоса. 4. 1. 2. 3. 5.)

Апостолски почетак овог побожног обичаја свједочи се и рукописом из X. вијека, који се чува у манастиру св. Анастасије близу Солуна. У том се рукопису изрично вели, да обичај даривања црвеним јајима постоји још од самих апостолских времена, и да је добио свој почетак од св. Марије Магдалине. Исто тако и у животопису св. Марије Магдалине (22. јула) одиста се прича како је она по вазнесењу Исуса Христа на небо: „обишла многе предјеле, проповједајући јеванђеље, као и свети Апостоли; па дошавши у Рим изађе пред цара Тиверија, којем исприча све шта је било с Исусом Христом.“ Цар се озлоједи на Пилата и Архијереје, које она оптужила бјеше, и ови примише што су заслужили т. ј. бише казњени“. — О њезином бављењу у Риму има још спомена и у „синаксару“, у недјељу Мироносица; а истори-

чари: Кедрин (књ. 6.) и Константин Манасији (стр. 60.) у својим историјама јасно велe да је Марија Магдалина доиста била у Риму, и да је предстала пред цара Тиверија, и пред њим оптужила Пилата за неправедно суђење Исусу Христу.

Шта је дало повода св. Марији Магдалини да поднесе цару Тиверију црвено јаје, и какав је смисао скривен у том поклону?

У старо доба и незнабожци и јевреји имали су обичај, кад би изишли пред коју важну личност, а особито први пут, да тој личности у знак својег поштовања, уважања и љубави спремање, донесу што год на дар. Међу осталим видимо примјер тог старог обичаја и код источних Мудраца, који су с даровима дошли с далеког истока у Витлејем, да се поклоне новорођенчету — младенцу Маријину Исусу Христу (Мат. II., 11.)

Људи, који су били сиромашна стања, обично су у оваким случајевима доносили плодова или јаја домаћих тица. С тога није ни чудо што се сиромашна жена дошавши у престоницу римске царевине, да у њем проповиједа о распетом и да ту посије сјеме његове науке, и изашавши пред цара — усудила да му донесе малени обичан дар сиромашних људи — јаје. Овај обичај на сваки начин да је био познат и цару Тиверију. Тертулијан објашњава да је то јаје било обојено у црвену боју, по угледу обреда у доба празника јеврејске пасхе, који су умакали испити стручак у крв пасхалног јагњета, и том крвљу помазивали прагове на вратима својих кућа (Исх. XII, 22.). Па тијем примјером показала цару Тиверију, да смо се и ми избавили од гријеха и развратна живота скупомјеном крвљу Христовом, тог безгрјешног и чистог јагњета¹⁾ као што се и народ јеврејски избавио од помора у египатском ропству, кад је анђеосмрти за казну поморио све мисирске првијенце.

У споменутом старом рукопису писаном на пергаменту, који се налази у библиотеци мана-

стира св. Атанасије, на крају а послје молитве на празник Пасхе, пише и ово: Чита се, такође, молитва благосиљања јаја и сира, и игуман љубећи се с браством, даје сваком по јаје говорећи: Христос васкресе! Тако смо и ми примили од светих Отаца, који су очували овај обичај од самих апостолевих времена, јер је св. равноапостолна Марија Магдалина прва показала вјерујућима примјер овог радосног приноса на дар. (Види о том у саставу Економоса у одјелку о црвеним јајима у дане Пасхе).

По примјеру равноапостолне св. Марије Магдалине и православни Хришћани узајамно даривају о празнику Васкрсења један другог у црвеној боји обојеним јајима, па такав поклон у дане ускршње нарочито је приличан и одговара значају саме Пасхе. Својом простотом и невиношћу оно показује Хришћанску смиреност и простосрдачност у узајамном друштвеном животу Хришћана, а уједно и искрену љубав која треба да влада међу Хришћанима, који се уз братско љубљење поздрављају изјавом мира и љубави, и у том понављању спомен ускрсућа Спаситеља, који је својом смрћу на крсту све измирио.¹⁾

Хришћани, давајући један другом узајамни дар — црвено јаје, они тијем признају у истини два важна догађаја: смрт и васкрсење Господа Исуса Христа, а у том и наше будуће васкрсење после смрти. Јаје је символ и замeтaк живота, јер се под његовом љуском скрива клица будућег пилета. Као што из јајета излази живот, који је био под љуском скривен, тако и из гроба — стана смрти и трулежа — устаде Животодавац, који ће у будућем животу васкрснути и наша тјела. По том је дакле јаје символ и нашег будућег живота и препорођаја у вјечни живот, који ће за праведника бити испуњен непролазном радосћу а за грешнике неминовном казни.

По „Паломнику“ бр. 16. од 1888. и „Богослову“ књ. I., прерадио.

Б. Ђ.

¹⁾ Тертулијан I. 18., 19.

¹⁾ Колошан. посл. св. ап. Пав. I. 20.)

Читуља.

† **Димитрије Н. Алексић**, прота и намјесник љесковачки (Србија), уредник „Црквеног Гласника“, члан главног одбора свештеничког удружења, члан утемељач друштва св. Саве, пресједник пододбора Црвеног Крета, вјероучитељ љесковачке ниже гимназије и парох љесковачки, умро је у Љесковцу ноћу 19. децембра 1889 год. послје кратког боловања.

Покојник прота Димитрије родио се у Алексинцу 1856 год. Основне школе, четири разреда гимназије и Богословију свршио је у Биограду. Рукоположен је за свештеника 1880. За ревносно отправљање послова и дужности, одликовала га је архијерејска власт најпре (1888 год.) надбедреником при служби, а 23 априла 1889 год. произведен је на чин протојерејеки од владике Димитрија, који га је веома цјенио и уважавао. Прса су му красила одлиција: Црвенога крета и Ратне споменице.

Осим уређивања листа „Црквеног Гласника“ написао је пјесме: На Ускрс, Неверни Тома, На нову годину, Високи Дечани, Цар Ахав, Убрисана Суза, Велики Петак; чланке: Православље и Паство, Празновјерице, Углед свештенства,

Црква и школа, Свештеничко удруженичко фонд, Један поглед на „Пројект закона о црквеним властима“.

Многе своје писмене саставе штампао је и у „Хришћанском Веснику“, а у последње вријеме био је дописник и руског листа „Паломника“ илустрованог црквено-богословског часописа, који излази у Петрограду. Осим тога написао је брошуру: „Богословија и свештенство, „Паланачка пресуда“, „Календар Кринза 1887 год.“ „Стрижба“, „Непажљиво поступање с барутом“, „Једно шкодљиво осветљење“, „Уочи нове године“, „Опијанству“ и превод с руског: Вјера, Нада и Љубав. Даље написао и ове новеле: „Мученица за вјеру“, „Света Христина“ „Св. Андријан“ и „Наталија“, а „Св. Катарина великомуч.“ као превод с руског.

Укратко рећи, био је неуморни реденик и врједна пчела у својој свештеничкој дужности и позиву. У покојнику црква губи врједна служитеља, а свештенство и духовна књижевност добра раденика. Бог га прости и вјечна му памјат.

Позив.

I. На темељу окружнице и налога АЕ. М. Конзисторије од 22. децембра 1888. год. број 1853. екс 1888, (види лист „Дабро-босански Источник“ од г. 1889. стр. 15) позивају протопрезвитерски уреди Дабро-босанске епархије, и то: Сарајевски, Бањалучки, Приједорски, Кључки, Санског-Моста, Бихаћки, Дервентски, и Костајнички да поднесу од подручног свештенства односне исказе из парохија, за 1889. год.

II. На темељу конзисторијалне окружнице од 23. октобра и 30. Новембра 1889. год., 1835. и 2041. види лист „Босанско-Херцеговачки Источник од год. 1890. свеска I., стр. 1. и свеска II., стр. 49.), позивају се протопрезвитерски уреди Дабро-босанске епархије и то: Височки, Рогатички (Соколачки), Вишеградски, Приједорски, Крупски, Санског Моста, Травнички, Љевањски, Герзовачки, Бихаћки, Дервентски, Костајнички, Петровачко-Уначки, Варцар-Вакуфски, да изволе наручити овдје „Записнике свештеничких сједница“ с односним позивима, који су већ штампани и неким протопрезвитерским уредима који су положили односну своту, поштом разаслани.

Из канцеларије АЕ. М. Конзисторије Дабро-босанске.

У Сарајеву, 22. марта 1890.